



اتاق بازرگانی
صنایع، معادن و کشاورزی
اصفهان
ISFAHAN CHAMBER OF COMMERCE
INDUSTRIES, MINES AND AGRICULTURE

بررسی و آسیب‌شناسی ماده به ماده «طرح مقابله با نفوذ بیگانگان»

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

عنوان پژوهش: بررسی و آسیب‌شناسی ماده به ماده « طرح مقابله با نفوذ بیگانگان »

مرکز پژوهش و بررسی‌های اقتصادی اتاق بازرگانی اصفهان

تهیه کننده: علی برجیان، مهدی جعفری، حسین جوادی حسین آبادی و ایمان رحیمی پور فرد و مرتضی درخشان.

تاریخ انتشار: مهر ۱۴۰۵

واژگان کلیدی: نفوذ بیگانگان، امنیت ملی، آسیب‌شناسی حقوقی، جرم‌انگاری، حقوق شهروندی، ارتباطات بین‌المللی، محیط کسب‌وکار

فهرست:

۵	خلاصه مدیریتی
۶	مقدمه
۷	فصل اول — کلیات و تعاریف (مواد ۱ تا ۵)
۷	ماده ۱
۹	ماده ۲
۱۲	ماده ۳
۱۳	ماده ۴
۱۵	ماده ۵
۱۵	فصل دوم — ترتیبات اجرایی ثبت و فرایند اخذ مجوز (مواد ۶ تا ۸)
۱۵	ماده ۶
۱۷	ماده ۷
۱۷	ماده ۸
۱۸	فصل سوم — تکالیف دستگاه‌ها (مواد ۹ تا ۱۱)
۱۸	ماده ۹
۱۹	ماده ۱۰
۱۹	ماده ۱۱
۲۰	فصل چهارم — جرائم و مجازات‌ها (مواد ۱۲ تا ۳۳)
۲۰	ماده ۱۲
۲۱	ماده ۱۳
۲۲	ماده ۱۴
۲۳	ماده ۱۵
۲۴	ماده ۱۶
۲۵	ماده ۱۷
۲۶	ماده ۱۸
۲۷	ماده ۱۹
۲۸	ماده ۲۰
۲۸	ماده ۲۱
۲۹	ماده ۲۲
۳۰	ماده ۲۳
۳۱	ماده ۲۴
۳۱	ماده ۲۵
۳۲	ماده ۲۶
۳۲	ماده ۲۷
۳۴	ماده ۲۸
۳۵	ماده ۲۹
۳۵	ماده ۳۰
۳۶	ماده ۳۱



- ماده ۳۲..... ۳۷.....
- ماده ۳۳..... ۳۷.....
- نکات فراماده‌ای و ساختاری ۳۸.....
- جمع بندی: ۳۹.....

خلاصه مدیریتی

طرح «مقابله با نفوذ بیگانگان» با هدف صیانت از استقلال، حاکمیت و امنیت ملی کشور تدوین شده و در قالب ۳۳ ماده، مجموعه‌ای از ضوابط مربوط به فعالیت‌ها و ارتباطات اشخاص حقیقی و حقوقی با اشخاص و نهادهای خارجی را پیش‌بینی کرده است. بررسی ماده‌به‌ماده گزارش یک‌شوری کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی مجلس شورای اسلامی، به شماره ثبت ۳۲۳ مورخ ۱۴۰۴/۱۰/۲۳، نشان می‌دهد که با وجود اهمیت مقابله با نفوذ و تهدیدات امنیتی، برخی احکام طرح از نظر حقوقی، اجرایی و آثار احتمالی بر فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی با ابهامات و چالش‌های جدی مواجه است.

مهم‌ترین ایراد ساختاری طرح، گسترده‌گی دامنه شمول و فقدان تفکیک روشن میان ارتباطات عادی و مشروع بین‌المللی با فعالیت‌های واجد مخاطره امنیتی است. تعاریف موسع از مفاهیمی نظیر «کارگزار بیگانه»، «فعالیت» و «ارتباط» موجب شده است طیف گسترده‌ای از فعالیت‌های تجاری، علمی، فرهنگی و اجتماعی در معرض الزامات ثبت، اخذ تأییدیه یا دریافت مجوز قرار گیرند. در عین حال، مفاهیم کلیدی از جمله «نفوذ» و برخی مصادیق رفتارهای ممنوع، فاقد معیارهای عینی و مشخص برای تشخیص هستند که می‌تواند زمینه تفسیرهای متفاوت و افزایش نااطمینانی حقوقی را فراهم کند.

از منظر اقتصادی، ایجاد الزامات جدید ثبت و صدور مجوز برای فعالیت‌های بین‌المللی از مهم‌ترین پیامدهای احتمالی طرح است. این الزامات، در کنار مجوزهای حرفه‌ای و مقررات موجود، می‌تواند به افزایش هزینه‌های اداری، طولانی‌شدن فرایندهای تجاری و ایجاد محدودیت در همکاری بنگاه‌های داخلی با شرکای خارجی منجر شود. همچنین شمول برخی احکام بر تبلیغات در رسانه‌های خارجی، تعاملات مالی، مبادلات تجاری و همکاری‌های علمی و تخصصی، ممکن است بر فرصت‌های صادراتی، انتقال دانش و فناوری و مشارکت‌های اقتصادی بین‌المللی اثر بازدارنده داشته باشد.

در حوزه حقوقی، بررسی مواد طرح نشان‌دهنده ابهام در حدود اختیارات نهادهای اجرایی، تعدد مراجع تصمیم‌گیر و واگذاری بخش مهمی از ضوابط به دستورالعمل‌های آتی است. افزون بر این، برخی احکام مربوط به جرائم و مجازات‌ها از نظر تناسب مجازات با رفتار ارتكابی، احراز سوءنیت، مسئولیت اشخاص حقوقی و رعایت حقوق دفاعی اشخاص نیازمند بازنگری است. هم‌پوشانی برخی مواد با قوانین کیفری و مقررات موجود نیز می‌تواند موجب تعارض در اجرا و دشواری در تشخیص تکالیف قانونی شود.

از دیگر چالش‌های طرح، فقدان ضوابط کافی درباره حفاظت از اطلاعات ثبت‌شده در سامانه، حدود دسترسی نهادهای ذی‌ربط، حق اعتراض به تصمیمات اداری و جبران خسارات احتمالی است. همچنین سازوکار مشخصی برای ارزیابی آثار اجرای قانون بر محیط کسب‌وکار، فعالیت‌های پژوهشی و روابط بین‌المللی پیش‌بینی نشده است.

در مجموع، نتایج بررسی نشان می‌دهد که تحقق اهداف امنیتی طرح مستلزم بازنگری در دامنه شمول، تعاریف، نظام ثبت و مجوز، ضمانت اجراها و سازوکارهای نظارتی آن است. تفکیک فعالیت‌های عادی و کم‌خطر از اقدامات واجد تهدید امنیتی، تعیین دقیق حدود مسئولیت اشخاص و دستگاه‌ها، جلوگیری از ایجاد الزامات اداری موازی و پیش‌بینی تضمین‌های حقوقی متناسب، می‌تواند ضمن حفظ اهداف امنیتی قانون‌گذار، از تحمیل هزینه‌های غیرضروری به فعالان اقتصادی و محدودشدن همکاری‌های مشروع بین‌المللی جلوگیری کند.

مقدمه

عنوان و محتوا: عنوان «مقابله با نفوذ بیگانگان» با محتوا هم‌خوان نیست؛ بخش عمده مواد یک نظام فراگیر ثبت و مجوز برای همه ارتباطات خارجی شهروندان است و در مواردی (مواد ۲۷ و ۲۹) به موضوعاتی کاملاً داخلی، مانند سانسور محتوا و اجرای معاهدات، می‌پردازد. نکته قابل توجه دیگری که باید به آن امعان نظر داشت امر ناپسندی است که به نظر می‌رسد قانونگذار ما به آن روی آورده است که شامل آوردن ماده ای بی ارتباط به عنوان و هدف کلی قانون است. مشابه آنچه در ماده ۵ قانون تشدید مجازات جاسوسی رخ داده است و در اقدامی ناهمگون قانونگذار به جرم‌انگاری استفاده، حمل، نگهداری، خرید یا فروش یا وارد کردن ابزارهای الکترونیکی ارتباطی اینترنتی ماهواره‌ای فاقد مجوز ممنوع، پرداخته و برای آن مجازات تعیین کرده است.

تعریف‌نشدن «نفوذ»: خود مفهوم «نفوذ» که محور عنوان و ماده ۱ است در ماده ۲ تعریف نشده و هیچ معیار عینی برای تشخیص آن وجود ندارد. ---- پیشنهاد جایگزینی با متن زیر:

طرح «مقابله با نفوذ بیگانگان» با هدف صیانت از استقلال، حاکمیت و امنیت ملی کشور و تنظیم چارچوب فعالیت‌ها و ارتباطات اشخاص حقیقی و حقوقی با اشخاص و نهادهای خارجی تدوین شده است. با این حال، بررسی مفاد طرح نشان می‌دهد که دامنه احکام پیش‌بینی‌شده در آن فراتر از موضوع مقابله با نفوذ بوده و بخش قابل توجهی از مواد، به ایجاد نظام فراگیر ثبت و صدور مجوز برای ارتباطات و فعالیت‌های خارجی شهروندان اختصاص یافته است.

یکی از مهم‌ترین ایرادات ساختاری طرح، عدم انطباق کامل عنوان و محتوای آن است. برخی مواد، از جمله مواد ۲۷ و ۲۹، به موضوعاتی نظیر محدودیت‌های مربوط به تولید و انتشار محتوای فرهنگی و هنری و اجرای تعهدات ناشی از اسناد بین‌المللی می‌پردازند که لزوماً ارتباط مستقیمی با مفهوم نفوذ بیگانگان ندارند. گنجاندن احکامی خارج از موضوع اصلی قانون، علاوه بر کاهش انسجام تقنینی، می‌تواند موجب گسترش دامنه مقررات و ایجاد هم‌پوشانی با قوانین موجود شود.

نمونه مشابه این مسئله در ماده ۵ قانون تشدید مجازات جاسوسی نیز مشاهده می‌شود که در آن، استفاده، حمل، نگهداری، خرید، فروش یا وارد کردن ابزارهای الکترونیکی ارتباطی اینترنتی ماهواره‌ای فاقد مجوز، جرم‌انگاری شده است؛ در حالی که ارتباط مستقیم این موضوع با عنوان و هدف اصلی قانون محل تأمل است. از سوی دیگر، با وجود آنکه مفهوم «نفوذ» محور اصلی عنوان و ماده نخست طرح محسوب می‌شود، در ماده ۲ که به تعاریف اختصاص دارد، تعریف مشخصی از این مفهوم ارائه نشده است. فقدان تعریف قانونی و معیارهای عینی برای تشخیص نفوذ، می‌تواند موجب ابهام در تعیین مصادیق، تفسیرهای متفاوت از احکام قانونی و دشواری در تفکیک فعالیت‌های مشروع از رفتارهای واجد تهدید امنیتی شود.

بر این اساس، بررسی ماده به ماده طرح با تمرکز بر انسجام حقوقی، شفافیت مفاهیم، تناسب ضمانت اجراها، قابلیت اجرای احکام و پیامدهای احتمالی آن بر فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی، می‌تواند مهم‌ترین چالش‌های تقنینی و اجرایی آن را آشکار سازد.

فصل اول — کلیات و تعاریف (مواد ۱ تا ۵)

ماده ۱

به منظور پاسداری از استقلال، حاکمیت، امنیت، وحدت ملی و هویت فرهنگی ایرانی-اسلامی و در اجرای اصول دوم (۲)، سوم (۳)، نهم (۹)، چهل و سوم (۴۳)، یکصد و پنجاه و دوم (۱۵۲) و یکصد و پنجاه و سوم (۱۵۳) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، **کلیه** فعالیت‌ها و ارتباطات اشخاص حقیقی و حقوقی با کارگزاران یا اشخاص خارجی باید در چارچوب این قانون صورت پذیرد. هرگونه فعالیت یا ارتباط اشخاص حقیقی یا حقوقی، اعم از ایرانی یا خارجی که منجر به نقض استقلال، وحدت ملی، موازین اسلامی، حاکمیت ملی، تضعیف فرهنگ ایرانی-اسلامی یا تسهیل نفوذ و سلطه بیگانه بر منافع جمهوری اسلامی ایران در ابعاد سیاسی، اقتصادی، اجتماعی یا فرهنگی شود، ممنوع است. متخلفان از حکم این ماده، حسب مورد، مشمول مجازات‌های مقرر در این قانون خواهند بود.

ایرادات

- استناد وارونه به اصل ۹: اصل ۹ قانون اساسی صراحتاً می‌گوید هیچ مقامی حق ندارد به نام حفظ استقلال و تمامیت ارضی، آزادی‌های مشروع را حتی با وضع قانون سلب کند؛ یعنی مبنای اعلام شده، خود مانع محدودسازی است. اصول ۱۵۲ و ۱۵۳ نیز ناظر به سیاست خارجی و قراردادهای دولت است، نه تنظیم روابط خصوصی شهروندان.

- وارونگی اصل آزادی: «کلیه» فعالیت‌ها و ارتباطات اشخاص با اشخاص خارجی باید «در چارچوب این قانون» باشد؛ یعنی ارتباط بین‌المللی از اصل اباحه به استثنای مشروط تبدیل شده است.
- مفاهیم فاقد ضابطه: «موازین اسلامی»، «تضعیف فرهنگ ایرانی-اسلامی»، «تسهیل نفوذ و سلطه» و «منافع در ابعاد سیاسی، اقتصادی، اجتماعی یا فرهنگی» برای عنصر قانونی جرم (اصل ۳۶ ق.ا؛ ماده ۲ ق.م.ا) کافی نیست.
- ممنوعیت بدون جرم‌انگاری معین: ماده «ممنوع است» و به «مجازات‌های مقرر در این قانون حسب مورد» ارجاع می‌دهد، اما هیچ ماده‌ای از ماده ۱۲ به بعد جرم متناظر با این ممنوعیت کلی را تعریف نکرده است؛ یا بی‌اثر است یا مبنای جرم‌انگاری قیاسی می‌شود.
- نتیجه‌محوری بی‌ضابطه: «منجر به» بدون معیار علیت، قصد یا حداقل ضرر؛ حتی فعالیت ثبت‌شده و مجاز نیز اگر به تشخیص مرجعی به این نتایج «منجر شود» ممنوع می‌گردد و رابطه با ثبت و مجوز معلوم نیست.
- «ارتباط» تعریف‌نشده: ماده از «فعالیت‌ها و ارتباطات» سخن می‌گوید ولی ماده ۲ فقط «فعالیت» را تعریف کرده است (در ماده ۱۸ نیز «ارتباط» جرم است). مشکل در جایی عیان خواهد شد که بدون تعریف قانونی از ارتباط یا فعالیت آن هم در همچنان جرم‌انگاری با دامنه وسیع، اگر یک فرد ایرانی در یک سفر خارجی با خانمی غیرایرانی که حجاب شرعی را رعایت نمی‌کند، با هم به سینما بروند، می‌توان آنان را ذیل این قانون دانست و مجازات کرد با وجود اینکه آنان هیچ اقدامی که حتی مقدمه بعیده این قانون باشد را نیز مرتکب نشده‌اند. البته که همانطور که در ماده ۱۸ آمده این ارتباط باید آگاهانه باشد اما آن ماده ناظر به جرایم امنیتی است نه آنطور که در این مثال آورده شده مغایرت با موازین اسلامی
- دامنه مکانی: شمول بر «ایرانی یا خارجی» بدون هیچ حکمی درباره صلاحیت فراسرزمینی و اجرا (ماده ۷ ق.م.ا برای ایرانیان در خارج مستلزم جرم‌بودن عمل در محل وقوع است). در این ماده حتی مشخص نیست که دامنه ارتکاب به چه صورت است. در واقع با این نحوه نگارش تمام ایرانیان خارج از کشور که قطعاً با افراد غیر مسلمانی نیز به فعالیت مشترک و ارتباط می‌پردازند که واضحاً آنان خود را مقید به موازین اسلام نمی‌دانند، قابل مجازات خواهند بود (ممنوعیت فعالیت واردکننده خدشه به موازین اسلامی). این امر خود واضحاً با سیاست کشور مبنی به دعوت سرمایه‌گذاری بدست ایرانیان خارج از کشور و بازگشت نخبگان به کشور مغایر است.
- فقدان تفکیک میان رفتار مشروع و تهدید امنیتی: تقنین باید ارتباط مشروع، تخلف اداری، رفتار پرخطر یا اقدام عامدانه علیه امنیت کشور مرزبندی کند و این هنر قانونگذار و غایت قانون است، اینکه طیف وسیعی از فعالیت‌ها ذیل این عنوان قرار بگیرند بیش از اینکه به جلوگیری از نفوذ کمک کند، منجر به نظارت کیفری بر رفتار مشروع شهروندان می‌شود.

- سیاست اجتماعی مغفول مانده: حفظ سرمایه اجتماعی و اعتماد عمومی. اعتماد اجتماعی زمانی تقویت می شود که مردم بتوانند میان رفتار قانونی و غیرقانونی تمایز قائل شوند و نسبت به حدود اختیار نهادهای عمومی اطمینان داشته باشند. اگر مرزهای قانونی ارتباط خارجی مبهم باشد، ممکن است شهروندان، دانشگاهیان و فعالان اقتصادی برای پرهیز از خطر، حتی از همکاری های مشروع خودداری کنند. این وضعیت می تواند به کاهش تبادل دانش، فرصت های اقتصادی و اعتماد عمومی منجر شود.

ماده ۲

واژگان و عبارات اختصاری به کار رفته در این قانون به شرح زیر است:

- ۱- کارگزار بیگانه: هردولت، نهاد، مؤسسه یا سازمان غیرایرانی و نیز اشخاص حقیقی یا حقوقی که تحت حمایت، استخدام، هدایت، اشراف یا راهبری مستقیم یا غیر مستقیم آنها قرار دارند، اعم از اینکه در داخل یا خارج از کشور مستقر باشند.
 - ۲- دولت سطح یک: دولت خارجی که به موجب قانون یا با تصویب شورای عالی امنیت ملی، دولت متخاصم شناخته می شود.
 - ۳- دولت سطح دو: دولت خارجی که اقداماتی را در راستای تأثیرگذاری مخرب، صدمه، تضعیف یا آسیب به منافع ملی جمهوری اسلامی ایران در تمام یا برخی از ابعاد سیاسی، اقتصادی، اجتماعی یا فرهنگی برنامه ریزی یا اجرا کرده باشد. فهرست این دولت ها به پیشنهاد وزارت اطلاعات و سازمان اطلاعات سپاه پاسداران انقلاب اسلامی تهیه می شود و به تصویب شورای عالی امنیت ملی می رسد.
 - ۴- دولت سطح سه: دولت های خارجی که در فهرست دولت های سطح یک و دو قرار ندارند.
 - ۵- مقامات سیاسی: مقامات متصدی سمت های موضوع ماده (۷۱) قانون مدیریت خدمات کشوری - مصوب ۱۳۸۶/۰۷/۰۸ با اصلاحات و الحاقات بعدی - و همتران آنها؛
 - ۶- دستگاه های مشمول قانون: دستگاه ها و سازمان های مذکور در ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری (مصوب ۱۳۸۶/۰۷/۰۸ با اصلاحات و الحاقات بعدی) و ماده (۲) قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی کشور و حمایت از کالای ایرانی (مصوب ۱۳۹۸/۰۲/۱۵ با اصلاحات و الحاقات بعدی) و سازمان های مردم نهاد و خیریه ها و سایر نهادهای غیردولتی که خدمات عمومی ارائه می دهند.
 - ۷- فعالیت: هر گونه قرارداد، تعامل یا همکاری حقوقی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی یا آموزشی در هر قالبی از جمله:
- ۷-۱: نقل و انتقال پول، ارائه کالا یا خدمات یا تسهیلات مالی و هر قسم تعامل اقتصادی، تجاری یا مالی دیگر.
- ۷-۲: خدمات حقوقی از قبیل وکالت یا مشاوره حقوقی.

۷-۳: تدوین یا نشر کتاب و مجله و مقاله یا ارائه گزارش یا اطلاعات یا آمار یا اخذ بورسیه یا کمک هزینه های تحصیلی و فرصت های مطالعاتی یا هر گونه همکاری علمی و دانشگاهی دیگر.

۷-۴: فعالیت های رسانه ای از قبیل تعامل با رسانه ها یا انسان رسانه ها در قالب ارائه مشاوره یا ارائه اطلاعات یا تحلیل یا تاسیس یا اداره روزنامه، تارنما یا هر گونه رسانه حقیقی یا مجازی دیگر.

۷-۵: تبادل نمونه های آزمایشگاهی، پزشکی، ژنتیکی، دامپزشکی، خاک، معدنی و کشاورزی.

۷-۶: اقدامات فرهنگی و اجتماعی مانند برگزاری یا اعزام یا شرکت در کارگاه یا دوره آموزشی حضوری یا مجازی، اقامت هنری، شرکت در کنفرانس یا همایش علمی یا جشنواره هنری، اخذ گواهی نامه یا مدرک یا نشان دولتی یا موارد مشابه، ساخت، اجرا یا نمایش فیلم، مستند، تئاتر، موسیقی یا هنرهای تجسمی.

۸- سامانه: «سامانه برخط ثبت، مدیریت و نظارت ارتباطات خارجی» که فعالیت با کارگزار بیگانه یا اتباع بیگانه در آن اظهار و ثبت می شود.

ایرادات

- بند ۱ — «کارگزار» بدون کارگزاری: هر نهاد، مؤسسه یا سازمان غیرایرانی (دانشگاه، ناشر، شرکت خصوصی، سازمان بین المللی، رسانه) «کارگزار» است؛ تفکیکی میان دولت یا عامل دولتی و بخش خصوصی نیست و رابطه نمایندگی که مفهوم کارگزاری بر آن استوار است اصلاً احراز نمی شود.
- بند ۱ — حلقه بازگشتی: اشخاص «تحت حمایت، استخدام، هدایت، اشراف یا راهبری» مستقیم یا غیرمستقیم هم کارگزارند؛ پس ایرانی دارای بورسیه یا قرارداد با مؤسسه خارجی خودش «کارگزار بیگانه» می شود و طرف های او نیز زنجیروار درگیر می شوند.
- بند ۱ — واژگان تعریف نشده: «حمایت، اشراف، هدایت، راهبری» آستانه ای (مثلاً حداقل میزان تأمین مالی) ندارند و «غیرمستقیم» دامنه را نامحدود می کند.
- بندهای ۲ و ۳ — سطح بندی دولت ها: معیار سطح ۱ «قانون یا مصوبه شورای عالی امنیت ملی» و معیار سطح ۲ صرفاً «برنامه ریزی برای تأثیرگذاری مخرب» است؛ بدون معیار عینی، بدون الزام به انتشار، بدون سازوکار اعتراض یا خروج از فهرست، و بدون تصریح به اینکه فهرست نسبت به گذشته اثر ندارد؛ در حالی که شدت مجازات (مواد ۱۴ و ۲۲) به آن بسته است.
- بند ۳ — فرایند تهیه فهرست: پیشنهاد فقط با وزارت اطلاعات و اطلاعات سپاه است؛ نقشی برای وزارت امور خارجه یا ضابطه حقوقی نیست؛ «منافع ملی» و «تمام یا برخی ابعاد» تعریف نشده است.
- بند ۴ — سطح سه: طبقه باقی مانده شامل کشورهای دوست نیز هست ولی در هیچ ماده ای رژیم سبک تری برای آن ها پیش بینی نشده؛ طبقه بندی عملاً فقط برای تشدید کارکرد دارد.

- بند ۵ — مقامات سیاسی: عبارت «و همترازان آنها» مرجع تشخیص را معین نمی کند و تعریف فقط برای معافیت از ثبت (ماده ۳) به کار رفته است.
- بند ۶ — دستگاه های مشمول: اجتماع سه فهرست ناهمگون به علاوه «سایر نهادهای غیردولتی که خدمات عمومی ارائه می دهند» (باز و مبهم)؛ مهم تر آنکه ماده ۳ تکلیف را بر «دستگاه های مشمول» می گذارد ولی مواد ۱ و ۱۲ همه اشخاص را مخاطب می گیرند (تعارض دامنه).
- بند ۷ — تعریف «فعالیت»: «هرگونه قرارداد، تعامل یا همکاری» در «هر قالبی»؛ در تعریف نه عنصر خارجی هست، نه آستانه (ماهیت، ارزش، مدت، حساسیت) و نه ضابطه امنیتی؛ نتیجه، ثبت پذیر شدن تقریباً همه تعاملات علمی، فرهنگی و اقتصادی است.
- ۷-۱: هرگونه نقل و انتقال پول و تعامل تجاری شامل حواله خانوادگی، شهریه، خرید برخط، صادرات و واردات و کار فریلنسری می شود؛ هم پوشانی با نظام ارزی و مقررات مبارزه با پولشویی بدون تعیین رابطه.
- ۷-۲: ثبت پذیر کردن وکالت و مشاوره حقوقی، هویت موکل و موضوع را به نهاد امنیتی می رساند؛ با محرمانگی حرفه ای، حق برخورداری از وکیل (اصل ۳۵) و دعاوی و داوری های بین المللی ناسازگار است.
- ۷-۳: نشر مقاله، داوری، هم نویسندگی، بورسیه و ارائه آمار ثبت پذیر شده است؛ اثر بازدارنده بر پژوهش و بین المللی سازی دانشگاه ها و تعارض با قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات.
- ۷-۴: «انسان رسانه» و «رسانه حقیقی یا مجازی» تعریف نشده؛ «تأسیس و اداره تارنما» حتی بدون طرف خارجی در تعریف آمده است؛ دامنه به هر تولیدکننده محتوا می رسد.
- ۷-۵: تبادل هرگونه نمونه آزمایشگاهی، پزشکی، ژنتیکی، دامپزشکی، خاک، معدنی و کشاورزی با ضوابط وزارتخانه های ذی ربط هم پوشان است و با «تبادل نمونه کالا» در ماده ۴ تعارض دارد؛ در بحران های بهداشتی تأخیر ناشی از مهلت های ماده ۶ خطرناک است.
- ۷-۶: «اخذ گواهی نامه یا مدرک» (مثل آزمون های زبان و گواهی های حرفه ای)، «شرکت در جشنواره و همایش» و «موارد مشابه» فهرست را تمثیلی و بی پایان می کند.
- بند ۸ — سامانه: تعریف بر «اتباع بیگانه» تکیه دارد در حالی که بند ۱ فقط «کارگزار» را تعریف کرده و «اتباع بیگانه» (و وضعیت دوتابعیتی ها) تعریف نشده است؛ ماده ۱۰ نیز همین سامانه را دوباره تعریف می کند.

ماده ۳

انجام تمامی فعالیت‌های دستگاه‌های مشمول این قانون با کارگزاران و اتباع خارجی، به جز فعالیت با کارگزاران خارجی سطح یک که علاوه بر ثبت، باید از سامانه تأییدیه دریافت کنند، منوط به ثبت سرفصل فعالیت‌ها در سامانه است. فعالیت نیروهای مسلح، وزارت اطلاعات و مشارکت مقامات سیاسی در فعالیت‌های مربوط به کارگزار خارجی نیازمند ثبت نیست. سایر موارد استثناء در خصوص اشخاص یا فعالیت‌ها و نیز فعالیت‌های نیازمند اخذ مجوز پیش از انجام، در قالب دستورالعملی خواهد بود که به پیشنهاد وزارت اطلاعات و سازمان اطلاعات سپاه تهیه می‌شود و به تصویب دبیرخانه شورای عالی امنیت ملی می‌رسد. چنانچه انجام فعالیت موضوع این قانون صرفاً منوط به ثبت باشد، در صورت عدم امکان ثبت قبل از اقدام به استناد معاذیر موجه، متقاضی موظف است حداکثر ظرف (۷۲) ساعت نسبت به ثبت براساس این قانون اقدام نماید.

ایرادات

- تعارض دامنه: تکلیف ثبت فقط برای «دستگاه‌های مشمول» آمده ولی مواد ۱، ۴ (تبصره‌های ۲ و ۳) و ۱۲ عموم اشخاص را مخاطب می‌کنند؛ معلوم نیست ثبت وظیفه چه کسانی است و این ابهام به عنصر قانونی جرم ماده ۱۲ سرایت می‌کند.
- سه رژیم مبهم: «ثبت»، «تأییدیه» و «مجوز پیش از انجام» بدون تعریف و به صورت مترادف یا متمایز به کار رفته‌اند (رک. مواد ۴، ۶ و ۱۲)؛ معیار تعیین رژیم هر فعالیت به دستورالعمل آینده سپرده شده است.
- تفویض قانونگذاری: استثناها و فهرست فعالیت‌های نیازمند مجوز به دستورالعملی واگذار شده که وزارت اطلاعات و اطلاعات سپاه پیشنهاد می‌دهند و «دبیرخانه» شورای عالی امنیت ملی تصویب می‌کند؛ دبیرخانه مرجع تصمیم‌گیری نیست (اصل ۱۷۶)، انتشار مصوبه الزامی نشده و دامنه تکلیف کیفری شده به مقام غیرقانونگذار سپرده شده است (اصول ۸۵ و ۱۳۸).
- معافیت صاحبان قدرت: نیروهای مسلح، وزارت اطلاعات و «مشارکت مقامات سیاسی» از ثبت معافند؛ یعنی پرمخاطره‌ترین نقاط در برابر نفوذ خارج از شفافیت‌اند که با هدف قانون و اصول ۱۹ و ۲۰ ناسازگار است. «مشارکت مقامات سیاسی» نیز مبهم است (آیا فرد غیرمقام همراه مقام هم معاف است؟).
- ثبت پیشینی و مهلت ۷۲ ساعت: مبدأ محاسبه (از شروع فعالیت یا زوال عذر؟) و مفهوم «معاذیر موجه»، مرجع تشخیص و بار اثبات آن معین نیست.
- تعارض با ماده ۱۸: ماده ۳ فعالیت همه دستگاه‌ها با هر کارگزار خارجی را مشمول ثبت می‌کند ولی ماده ۱۸ تعاملات رسمی دستگاه‌ها را استثنا کرده است؛ رابطه دو حکم روشن نیست.

- بار اداری: ثبت همه فعالیت‌های همه دستگاه‌ها با همه مؤسسات خارجی (از جمله سازمان‌های بین‌المللی) بدون آستانه، کارکرد دستگاه‌ها را مختل می‌کند.
- ساختار نگارشی: یک ماده واحد قلمرو، استثنا، تفویض و مهلت را درهم آمیخته است.
- فقدان تفکیک فعالیت‌ها بر اساس میزان خطر: یک قرارداد خدماتی کم‌خطر با یک شرکت خارجی و همکاری با نهادی که واقعاً قصد جمع‌آوری اطلاعات حساس دارد، از نظر امنیتی یکسان نیستند. نظام ثبت و مجوز باید بر اساس میزان خطر طراحی شود، نه اینکه صرفاً به وجود رابطه خارجی توجه کند.
- افزایش هزینه‌های اداری و کاهش سرعت فعالیت‌ها: هزینه اداری ثبت مکرر یا غیرضروری فعالیت‌های کم‌خطر می‌تواند هزینه‌های اداری را افزایش دهد و سرعت فعالیت‌های علمی، اقتصادی و اجتماعی را کاهش دهد.

ماده ۴

فعالیت روزمره و عادی اشخاص ایرانی و همچنین انجام معاملات تا سقف نصاب معاملات کوچک موضوع بند «الف» ماده (۳) قانون برگزاری مناقصات مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۵ با اصلاحات و الحاقات بعدی و نیز انجام مذاکرات اولیه و تعاملات پیش‌قراردادی در حوزه فعالیت‌های تجاری و اقتصادی مانند تبادل نمونه کالا و نظایر آن با کارگزار بیگانه نیاز به ثبت ندارد.

تبصره ۱- فعالیت‌هایی با کارگزاران خارجی در حوزه مشاغل حساس که نیازمند اخذ مجوز پیش از انجام هستند، در قالب دستورالعملی خواهد بود که توسط وزارت اطلاعات و با همکاری سازمان اطلاعات سپاه تهیه می‌شود و تا سه ماه پس از لازم‌الاجرا شدن این قانون به تصویب دبیرخانه شورای عالی امنیت ملی می‌رسد.

تبصره ۲- سفارش ساخت یا پخش هرگونه تبلیغ کالا و خدمات در رسانه‌های خارجی یا هرگونه تعامل و همکاری با رسانه‌های مزبور، منوط به ثبت در سامانه و اخذ مجوز است.

تبصره ۳- انجام تمامی فعالیت‌های موضوع این قانون در قلمروی جمهوری اسلامی ایران، توسط اتباع خارجی منوط به ثبت سرفصل فعالیت‌ها در سامانه و اخذ مجوز است، مگر مخارج عادی تا سقف معاملات کوچک موضوع ماده (۳) قانون برگزاری مناقصات نیاز به ثبت در سامانه و اخذ مجوز ندارد.

تبصره ۴- مصادیق امور عادی و روزمره براساس دستورالعملی خواهد بود که توسط وزارت اطلاعات و با همکاری سازمان اطلاعات سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و وزارت امور خارجه تهیه می‌شود و ظرف سه ماه پس از لازم‌الاجرا شدن این قانون به تصویب شورای عالی امنیت ملی می‌رسد.

ایرادات

- معافیت وابسته به دستورالعمل: «امور روزمره و عادی» معیار قانونی ندارد و طبق تبصره ۴ تا سه ماه پس از لازم الاجرا شدن تعیین می‌شود؛ تا آن زمان معافیت عملاً بلاموضوع ولی ضمانت اجرای ماده ۱۲ جاری است.
- سقف معاملات کوچک: نصاب قانون برگزاری مناقصات ناظر به معاملات دستگاه‌های دولتی و ریالی است؛ برای روابط خصوصی و ارزی مناسب نیست؛ معلوم نیست برای هر معامله است یا تجمیعی و ممنوعیت تجزیه معامله نیز مقرر نشده است.
- تعارض با ۵-۷: معافیت «تبادل نمونه کالا» با تبادل نمونه‌های آزمایشگاهی، کشاورزی و معدنی در ماده ۲ هم‌پوشانی و تعارض دارد.
- تبصره ۱ — مشاغل حساس: مفهوم «مشاغل حساس» در قانون ۱۴۰۱ ناظر به انتصاب افراد در سمت‌هاست، نه حوزه فعالیت؛ انتقال آن به «فعالیت با کارگزاران خارجی» ابهام‌آور است و دستورالعمل آن باز با تصویب دبیرخانه شورا خواهد بود.
- تبصره ۲ — رسانه و تبلیغ خارجی: ثبت و مجوز برای «هرگونه» تبلیغ یا «تعامل و همکاری» با رسانه‌های خارجی، بدون تفکیک رسانه معاند از غیرمعاند؛ صادرکنندگان، گردشگری، تبلیغ در پلتفرم‌ها (آیا اینستاگرام یا یوتیوب «رسانه خارجی» است؟) و درآمد تولیدکنندگان محتوا را دربرمی‌گیرد و با ماده ۲۲ که فقط رسانه‌های «معاند» را هدف می‌گیرد ناهماهنگ است.
- تبصره ۳ — اتباع خارجی: ثبت و مجوز برای «تمامی فعالیت‌های» اتباع خارجی (مهاجران، دانشجویان، کارکنان سازمان‌های بین‌المللی) بدون استثنای دیپلماتیک و کنسولی (کنوانسیون‌های وین ۱۹۶۱ و ۱۹۶۳)؛ استثنای «مخارج عادی» نیز مبهم است (آیا از مجوز هم معاف است یا فقط از ثبت؟).
- تابعیت مضاعف: وضعیت ایرانیان دارای تابعیت خارجی روشن نیست؛ رابطه با قانون حمایت از ایرانیان خارج از کشور (۱۴۰۴) هم بررسی نشده است.
- نامتجانس بودن مرجع تصویب: تبصره ۱ «دبیرخانه شورا»، تبصره ۴ «شورا» و ماده ۶ «هیئت وزیران»؛ سلسله‌مراتب این مصوبات معلوم نیست.
- اشکال نگارشی: «روزمره» در تبصره ۴.

ماده ۵

ثبت فعالیت در سامانه بر اساس مقررات این قانون، جایگزین اخذ مجوزهای حرفه‌ای مقرر در قوانین و مقررات دیگر نخواهد بود. انجام امور سجلات و احوال شخصیه، از شمول این قانون مستثنی بوده و نیاز به ثبت در سامانه ندارد.

ایرادات

- انباشت مجوزها: ثبت جایگزین مجوزهای حرفه‌ای نیست؛ هر فعالیت دو یا چند مرجع پیدا می‌کند (مثلاً وزارت علوم، ارشاد یا بهداشت به‌علاوه سامانه) بدون قاعده تقدم، هماهنگی زمانی یا پنجره واحد؛ در صورت تعارض تصمیم‌ها تکلیف معلوم نیست.
- استثنای ناکافی: فقط «سجلات و احوال شخصیه» مستثنا شده؛ کمک خانوادگی، ارث، شهریه فرزندان و ارتباط تشکلهای اقلیت‌های دینی رسمی (اصل ۱۳) با مراجع دینی خارج از کشور مستثنا نشده است.
- نبود استثنای بین‌المللی: سازمان‌های بین‌المللی، مأموریت‌های دیپلماتیک و مراجع قضایی یا داوری خارجی مستثنا نشده‌اند.

فصل دوم — ترتیبات اجرایی ثبت و فرایند اخذ مجوز (مواد ۶ تا ۸)

ماده ۶

فعالیت‌هایی که مطابق فصل قبل نیازمند ثبت سرفصل فعالیت‌ها از جمله نوع فعالیت و اشخاص مرتبط است، پس از تکمیل ثبت و دریافت شماره رهگیری از سامانه، قابل انجام می‌باشند. فعالیت اشخاص حقیقی و حقوقی که نیازمند تایید از طریق سامانه است، حداکثر ظرف هفت روز کاری از تاریخ ثبت، بررسی و تعیین تکلیف خواهد شد و این مهلت صرفاً از طریق سامانه با اعلام به شخص متقاضی برای هفت روز دیگر قابل تمدید است. عدم اعلام نتیجه به متقاضی در مهلت مقرر به منزله تایید است. هرگونه تغییر در سرفصل‌های ثبت شده باید پیش از اجرا، در سامانه درج شود؛ در غیر این صورت، مشمول مجازات عدم ثبت اطلاعات خواهد بود.

تبصره ۱- سرفصل‌های مشمول ثبت فعالیت موضوع این ماده در آیین‌نامه اجرایی این قانون تعیین می‌شود. وزارت کشور مکلف است به منظور تسهیل امور، فهرست سرفصل‌ها و فعالیت‌های ذیل هر یک را در سامانه درج و در دسترس قرار دهد. آیین‌نامه اجرایی این ماده به پیشنهاد وزارت کشور و با همکاری وزارت اطلاعات و سازمان اطلاعات سپاه پاسداران انقلاب اسلامی تهیه می‌شود و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

تبصره ۲- تکلیف ثبت سرفصل‌ها در سامانه، تا زمان فراهم شدن دسترسی کاربران به سامانه توسط وزارت کشور لازم‌الاجرا نخواهد بود.

ایرادات

- مهلت‌ها: هفت روز کاری، به‌علاوه هفت روز تمدید، به‌علاوه پنج روز درخواست تکمیل (ماده ۷) نزدیک به یک ماه است؛ اثر درخواست تکمیل (تعلیق یا تمدید) روشن نیست و برای فعالیت‌های فوری (نمونه پزشکی، قرارداد، همایش) غیرعملی است.
- تقارن نداشتن سکوت: سکوت مرجع «تأیید» است ولی سکوت متقاضی در ماده ۷ «انصراف»؛ سکوت به‌منزله تأیید با هدف امنیتی طرح ناسازگار است و با مواد ۲۰ و ۲۸ (مجوز از سامانه) و تبصره ماده ۱۲ (استعلام) هماهنگ نیست.
- فقدان معیار و حق اعتراض: ضابطه صدور یا رد، ذکر دلیل، ابلاغ مکتوب، حق اعتراض و مرجع تجدیدنظر (دیوان عدالت اداری، اصل ۱۷۳) پیش‌بینی نشده و رد درخواست کاملاً اختیاری است.
- مرجع تصمیم نامعین: ماده مرجع تعیین تکلیف را نمی‌گوید و ماده ۷ دو مرجع (وزارت اطلاعات «یا» سپاه) را نام می‌برد؛ تعارض نظر آن‌ها مسکوت است.
- تغییر سرفصل: هر تغییر باید پیش از اجرا درج شود وگرنه «مجازات عدم ثبت اطلاعات»؛ تغییر جزئی هم مشمول است، معلوم نیست مهلت بررسی از نو آغاز می‌شود یا نه، و عنوان «عدم ثبت اطلاعات» در فصل جرائم وجود ندارد (ماده ۱۲ فقط ثبت یا اخذ مجوز را می‌گوید).
- حریم خصوصی: افشای «اشخاص مرتبط» (همکاران، بیماران، دانشجویان، شرکا) بدون هیچ ضمانتی درباره حفاظت داده، محدودیت هدف، مدت نگهداری و دسترسی.
- تبصره ۱ – تفویض: تعیین «سرفصل‌های مشمول» به آیین‌نامه سپرده شده، یعنی دامنه تکلیف و در نتیجه جرم؛ در کنار دستورالعمل‌های شورای امنیت (مواد ۳، ۴ و ۳۳)، سلسله‌مراتب و ارجحیت مصوبات معلوم نیست.
- تبصره ۲ – تعلیق تکلیف: فقط تکلیف «ثبت» تا فراهم‌شدن سامانه معلق است؛ چنین حکمی برای مجوز یا تأیید، مواد ۲۰ و ۲۸ و مجازات‌های ماده ۱۲ نیست و آغاز تکلیف به تشخیص وزارت کشور و بدون الزام به اعلام عمومی است.

ماده ۷

چنانچه وزارت اطلاعات یا سازمان اطلاعات سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، سرفصل‌های اعلامی یا اطلاعات ارائه شده در سامانه را ناقص یا نیازمند توضیح تشخیص دهند، می‌توانند یک بار از متقاضی، تکمیل یا توضیح اطلاعات را حداکثر ظرف پنج روز کاری درخواست نمایند. عدم ارسال اطلاعات تکمیلی در مهلت مقرر، به منزله انصراف از درخواست می‌باشد.

ایرادات

- تعدد مرجع: «وزارت اطلاعات یا سپاه» بدون تقسیم صلاحیت؛ خطر درخواست‌های موازی یا متعارض و بلاتکلیفی متقاضی.
- بدون معیار: «ناقص یا نیازمند توضیح» صرفاً به تشخیص مرجع است و حد و دامنه اطلاعات قابل مطالبه (تناسب، حریم خصوصی) معلوم نیست.
- «یک بار»: محدودیت مانع اصلاح تدریجی است و عملاً رد بی‌ضابطه را ممکن می‌کند.
- اثر بر مهلت ماده ۶: معلوم نیست مهلت هفت‌روزه متوقف می‌شود یا نه؛ امکان دور زدن مهلت با درخواست در آخرین روز.
- «انصراف» قهری: بدون اخطار مجدد، ابلاغ رسمی و امکان عذر (اختلال سامانه، قوه قاهره).
- ثبت‌های صرف: در فعالیتهایی که با شماره رهگیری آغاز شده، معلوم نیست ماده ۷ چه اثری دارد و «انصراف» از فعالیت در جریان چه معنایی دارد.

ماده ۸

هرگونه فعالیت خارج از محدوده سرفصل‌ها یا شرایط مندرج در مجوز صادره، ممنوع و مشمول مجازات‌های مقرر در این قانون است.

ایرادات

- شروط مجوز: هر شرطی که مرجع در مجوز بنویسد ضمانت اجرای کیفری پیدا می‌کند؛ قانونگذاری اداری با ضمانت کیفری.
- بدون آستانه: انحراف جزئی (تاریخ، محل، شرکت‌کننده، محور جلسه) نیز ممنوع کیفری است و نه قصد لازم است نه ضرر.
- محل ماده: حکم کیفری در فصل ترتیبات اجرایی آمده است.

- سیاست اجتماعی مغفول مانده: انعطاف پذیری فعالیت‌های علمی و اقتصادی که گاهی در جریان اجرا به تغییرات پیش‌بینی نشده نیاز دارند.
- فقدان تفکیک میان تخلف عمدی و تغییرات غیرعمدی: ماده میان تخلف عمدی از شرایط مجوز و تغییرات جزئی، ناخواسته یا ناشی از شرایط پیش‌بینی نشده تفاوتی قائل نمی‌شود.

فصل سوم — تکالیف دستگاه‌ها (مواد ۹ تا ۱۱)

ماده ۹

سازمان اداری و استخدامی کشور مکلف است بر اساس محتوای تهیه‌شده توسط وزارت اطلاعات (از طریق حراست کل کشور) دوره‌های آموزش ضمن خدمت را در خصوص ضوابط اجرای این قانون تدوین و اجرا نماید. تبصره- وزارتخانه‌های آموزش و پرورش، علوم، تحقیقات و فناوری، بهداشت، درمان و علوم پزشکی موظف به تبیین موضوع نفوذ دشمنان، آگاهی بخشی در این زمینه و آموزش سواد رسانه‌ای در محتوای کتب و دروس با اخذ نظر مراجع ذی‌ربط (وزارت اطلاعات و شورای عالی انقلاب فرهنگی) هستند.

ایرادات

- تکلیف بی‌ضمانت: مخاطب، مهلت، منبع مالی و ارزیابی اجرا معین نیست؛ آموزش «ضوابط اجرای قانون» پیش از مصوب شدن آن ضوابط (ماده ۳۳) محل تأمل است.
- تبصره، اصطلاحات: «نفوذ دشمنان» (نه بیگانگان) و «سواد رسانه‌ای» با روایت امنیتی درهم آمیخته شده؛ سواد رسانه‌ای امری تخصصی است و ادغام آن با رویکرد امنیتی ناقض هدف آن است.
- «اخذ نظر»: مشورتی است یا الزام‌آور؟ رابطه با اختیارات شورای عالی آموزش و پرورش و شورای برنامه‌ریزی آموزش عالی و استقلال علمی دانشگاه‌ها ملاحظه نشده است.
- سواد رسانه‌ای به معنای پذیرش بی‌چون و چرای روایت رسمی نیست: شهروند با سواد رسانه‌ای باید بتواند ادعاهای همه منابع، اعم از داخلی و خارجی، را نقادانه بررسی کند و این مهم در این ماده مغفول مانده است

ماده ۱۰

وزارت کشور مکلف است «سامانه برخط ثبت، مدیریت و نظارت ارتباطات خارجی» را با رعایت ملاحظات امنیتی وزارت اطلاعات و سازمان اطلاعات سپاه پاسداران انقلاب اسلامی ظرف سه ماه از ابلاغ این قانون، راه اندازی نموده و دسترسی کامل و برخط مورد نیاز دستگاه های امنیتی ذی ربط را فراهم کند. وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات نیز مکلف است هماهنگی ها و پشتیبانی فنی لازم را برای راه اندازی و بهره برداری از سامانه انجام دهد.

ایرادات

- دسترسی «کامل و برخط»: «کامل» و «دستگاه های امنیتی ذی ربط» تعریف نشده؛ بدون حد هدف، مدت نگهداری، ثبت دسترسی ها، نظارت قضایی و حفاظت از اسرار تجاری و اطلاعات شخصی؛ ناسازگار با اصول ۲۲ و ۲۵.
- ریسک / امنیتی: تجمیع همه روابط خارجی کشور در یک سامانه برخط خود هدف ارزشمند اطلاعاتی و سایبری است؛ الزامات امنیت سایبری، حسابرسی مستقل و مسئولیت نشت داده پیش بینی نشده است.
- شرایط اختلال: تکلیف کیفری وابسته به سامانه است ولی درباره اختلال، اعتبار شماره رهگیری، مسئولیت خطای سامانه و شهروندان فاقد دسترسی برخط حکمی نیست.
- اشکال نگارشی: «راه اندازی».

ماده ۱۱

دبیرخانه شورای عالی امنیت ملی، مسئول هماهنگی بر اجرای این قانون بوده و هر شش ماه یکبار گزارش نتایج اجرای این قانون را از دستگاه های ذی ربط دریافت و جهت اطلاع و انجام وظایف نظارتی به کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی مجلس شورای اسلامی ارائه نماید.

ایرادات

- نظارت تشریفاتی: گزارش شش ماهه فقط به کمیسیون امنیت ملی و «جهت اطلاع»؛ محتوا (شاخص ها، آمار ثبت، رد، تمدید، هزینه ها، شکایات) تعریف نشده و گزارش عمومی یا ارزیابی اثر پیش بینی نشده است.
- محدود شدن نظارت به سازوکارهای درون ساختاری: بطارت پیش بینی شده در این ماده درون ساختاری است و آن را از ارزیابی عمومی و امکان ارزیابی آثار قانون بر شهروندان مصون کرده است.

- دون بازنگری: قانونی با این حجم محدودیت، فاقد حکم آزمایشی یا زمان مند و ارزیابی اثر پس از اجراست.

فصل چهارم — جرائم و مجازات‌ها (مواد ۱۲ تا ۳۳)

ماده ۱۲

هر شخصی تمام یا بخشی از فعالیت‌های موضوع جزء (۷) ماده (۲) این قانون را بدون رعایت شرایط مقرر (ثبت یا اخذ مجوز) انجام دهد، به جزای نقدی درجات شش یا پنج موضوع ماده (۱۹) قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲/۰۲/۰۱ با اصلاحات و الحاقات بعدی، محکوم می‌شود. چنانچه عدم رعایت مقررات، موجب ورود آسیب به امنیت یا منافع ملی، تمامیت ارضی کشور یا اصول مصرح در ماده (۱) این قانون شود، مرتکب به مجازات‌های حبس درجه چهار، محرومیت از اشتغال به حرفه یا فعالیت مرتبط با جرم ارتكابی به مدت پنج تا پانزده سال و در صورت تحصیل هرگونه عایدی ناشی از فعالیت غیرمجاز، به پرداخت جزای نقدی معادل دو برابر عایدی یک سال آن فعالیت محکوم می‌شود.

تبصره- ارائه هرگونه تسهیلات مادی به اشخاص از سوی دستگاه‌های مشمول این قانون، منوط به اخذ استعلام از سامانه است. پاسخ استعلام باید حداکثر ظرف یک روز از طریق سامانه اعلام شود. کارکنان و مسئولان دستگاه‌های مشمول این قانون که بدون اخذ استعلام یا برخلاف نتیجه استعلام اخذشده، به ارائه تسهیلات موضوع این تبصره اقدام نمایند، علاوه بر مجازات معاونت در جرم این ماده، به انفصال موقت از خدمات دولتی و عمومی به مدت شش ماه تا پنج سال محکوم می‌شوند.

ایرادات

- جرم‌انگاری تخلف ثبتی: جرم عام برای «هر شخصی» که «تمام یا بخشی» از هر فعالیت موضوع بند ۷ را بدون ثبت یا مجوز انجام دهد؛ با تعریف موسع فعالیت، میلیون‌ها رفتار روزمره ناخواسته مجرمانه می‌شود؛ چنین تخلفی باید تخلف اداری با جریمه باشد.
- بدون عنصر معنوی: قصد یا آگاهی به تکلیف لازم نشده، آن هم در وضعیتی که تکلیف به دستورالعمل‌های آینده وابسته است؛ ماده ۳۱ نیز تناقض دارد.
- تعدد: «بخشی از فعالیت‌ها» یعنی هر معامله یک جرم؟ قواعد تعدد و تکرار (ماده ۱۳۴ ق.م.ا) روشن نیست.
- محرومیت ۵ تا ۱۵ سال: الزامی و بدون تفکیک درجه؛ با چارچوب مجازات‌های تکمیلی (مواد ۲۳ و ۲۶ ق.م.ا) و تفرید مجازات ناهمخوان است؛ «حرفه یا فعالیت مرتبط» مبهم است.

- «عایدی»: تعریف نشده (سود؟ درآمد ناخالص؟)؛ محاسبه «عایدی یک سال» برای فعالیت مقطعی ممکن نیست؛ جزای دو برابر درآمد مشروع را نیز می‌گیرد (اصول ۴۶ و ۴۷).
- «جزای نقدی درجات شش یا پنج»: بازه دودرجه‌ای، با ترتیب معکوس و بدون ملاک انتخاب.
- تبصره، «تسهیلات مادی»: تعریف نشده (وام، یارانه، کمک، قرارداد، بورسیه، حقوق؟) و «به اشخاص» یعنی به هر کس؛ برای هر امتیاز از سوی هر دستگاه (حتی خیریه‌ها) استعمال الزامی می‌شود. معیار «نتیجه منفی استعمال» معلوم نیست و عملاً محرومیت اداری بدون حکم دادگاه است (اصل ۳۶).
- تبصره، معاونت: «معاونت در جرم» برای کارمندی که بدون استعمال تسهیلات داده با ماده ۱۲۶ ق.م.ا (نیازمند قصد و تسهیل جرم مباشر) نمی‌خواند؛ جرم اصلی معلوم نیست و گیرنده تسهیلات ممکن است هیچ جرمی مرتکب نشده باشد.
- تبصره — مهلت استعمال: پاسخ ظرف یک روز مقرر شده ولی نتیجه سکوت سامانه معلوم نیست (برخلاف ماده ۶) و کارمند بین اقدام و امتناع گرفتار می‌ماند.
- لزوم رعایت حقوق اساسی شهروندان: اصل ۲۸ قانون اساسی حق انتخاب شغل را به رسمیت می‌شناسد و اصل ۲۵ از حریم ارتباطات حمایت می‌کند. هر دو اصل در بررسی نظام ثبت و نظارت اهمیت دارند.

ماده ۱۳

هر کس به صورت عمدی اطلاعات نادرست یا خلاف واقع موثر در تصمیم‌گیری را در سامانه درج نماید به یکی از مجازات‌های درجه شش موضوع ماده (۱۹) قانون مجازات اسلامی محکوم می‌شود. در صورتی که بر اساس اطلاعات نادرست مذکور، مجوزی صادر شده باشد، مجوز صادره لغو می‌شود و در صورت کسب هرگونه عایدی ناشی از فعالیت بر اساس آن مجوز، مرتکب به پرداخت جزای نقدی معادل دو برابر عایدی یک سال آن فعالیت محکوم می‌شود.

ایرادات

- «موثر در تصمیم‌گیری»: تصمیم چه مرجعی؟ معیار اثر چیست؟ هم‌پوشانی با جرائم جعل و اظهار خلاف واقع بدون تعیین رابطه.
- مجازات درجه ۶: بر پایه ماده ۱۹ شامل شلاق نیز هست؛ برای درج اطلاعات نادرست در یک سامانه اداری نامتناسب است.
- لغو خودکار مجوز: بدون رسیدگی و بدون حفاظت از اشخاص ثالث با حسن‌نیت (همکاران، طرف‌های قرارداد).

- «دو برابر عایدی یک سال»: به کل فعالیت تسری دارد نه بخش متأثر از اطلاعات نادرست، و حتی اگر مجوز با اطلاعات صحیح هم صادر می‌شد؛ رابطه علیت لحاظ نشده (و ابهام «عایدی» مانند ماده ۱۲).
- نقص یا کتمان: در ماده ۷ «ناقص بودن اطلاعات» مطرح است ولی ماده ۱۳ فقط «نادرست» را جرم می‌داند؛ یا خلا است یا زمینه تفسیر موسع.
- مباشر ثبت: اگر ثبت‌کننده وکیل یا واسطه باشد مسئولیت با کیست؟
- فقدان تفکیک میان اطلاعات خلاف واقع و خطاهای غیرعمدی: اطلاعات نادرست با اطلاعات ناقص، اطلاعات قدیمی، اشتباه محاسباتی یا اختلاف کارشناسی یکسان نیست

ماده ۱۴

در صورتی که هر یک از جرائم موضوع این قانون در ارتباط با دولت‌های سطح یک ارتکاب یابد، مجازات مقرر به میزان سه درجه و در خصوص دولت‌های سطح دو به میزان یک درجه تشدید می‌شود. در هر دو مورد، مرتکب به محرومیت از اشتغال در حرفه مرتبط به مدت پنج تا پانزده سال محکوم خواهد شد.

ایرادات

- تشدید سه درجه‌ای: مجازات درجه ۱ تا ۳ را نمی‌توان سه درجه تشدید کرد و سقفی مقرر نشده؛ برای جزای نقدی، محرومیت‌ها و مجازات‌های غیرحبس، سازوکار تشدید روشن نیست؛ برای مجازات‌های غیردرجه‌بندی شده قوانین دیگر نیز همین‌طور.
- «در ارتباط با»: ارتباط حقیقی؟ مالی؟ با واسطه؟ و آیا آگاهی مرتکب از سطح آن دولت لازم است؟ چیزی گفته نشده است. شدت مجازات به فهرست اداری وابسته است و خطر اثر گذشته‌نگر دارد.
- انباشت تشدیدها: مواد ۱۴، ۱۵ (تبصره)، ۲۳ (تبصره)، ۲۴، ۲۶ و ۲۸ (تبصره ۱) همگی تشدید می‌کنند؛ قاعده جمع، سقف و تقدم وجود ندارد؛ ماده ۲۲ نیز خودش سطح ۱ و ۲ را ذکر می‌کند و ماده ۱۴ احتمال تشدید مضاعف می‌آورد.
- محرومیت اجباری ۵ تا ۱۵ سال: برای «هر یک از جرائم» حتی ثبت‌نکردن ساده یا ارتکاب غیرعمد (ماده ۳۱)؛ ناقض تناسب و تفرید.

ماده ۱۵

ادامه فعالیت‌های موضوع جزء (۷) ماده (۲) این قانون که در ارتباط با اشخاص یا کارگزاران خارجی، پیش از ابلاغ این قانون آغاز شده و پس از آن استمرار یافته باشد منوط به ثبت فعالیت مربوط در سامانه ظرف سه ماه از تاریخ بهره‌برداری سامانه است. در صورت عدم ثبت در مهلت مقرر، فعالیت مزبور در حکم فعالیت غیرمجاز و مشمول مجازات مقرر در ماده (۱۲) این قانون خواهد بود.

تبصره- اتباع خارجی که مرتکب اقدامی مغایر با امنیت یا منافع جمهوری اسلامی ایران یا مرتکب یکی از جرائم این قانون شوند، علاوه بر محکومیت به مجازات مقرر برای جرم ارتكابی، حسب مورد به پرداخت جزای نقدی معادل تا ده هزار (۱۰,۰۰۰) یورو و منع ورود به کشور به مدت پنج تا پانزده سال، محکوم می‌شوند.

ایرادات

- گذشته‌نگری: ثبت فعالیت‌های پیشین، اطلاعات روابط قانونی گذشته را در اختیار نهاد امنیتی می‌گذارد؛ نه تضمینی برای عدم استفاده علیه ثبت‌کننده (اصول ۳۷ و ۳۸) هست و نه سازوکار عفو یا مصونیت.
- مهلت غیرواقعی: سه ماه برای ثبت کل موجودی فعالیت‌های کشور، آن هم از مبدأ «بهره‌برداری» سامانه که اعلام عمومی آن الزامی نشده است.
- سرنوشت فعالیت ردشده: دوره تصفیه، جبران خسارت قراردادی و حفظ حقوق مکتسب (اصول ۴۶ و ۴۷) پیش‌بینی نشده؛ «استمرار» مبهم است (آثار مستمر یک قرارداد قدیمی؟).
- ثبت یا مجوز: برای فعالیت‌های نیازمند مجوز پیشین فقط «ثبت» ذکر شده است. همچنین «ابلاغ» در اینجا با «لازم‌الاجرا» در ماده ۴ ناهم‌هنگ است.
- تبصره — محل نامناسب: تبصره ناظر به اتباع خارجی ربطی به موضوع انتقالی ماده ندارد.
- تبصره — «اقدام مغایر با امنیت یا منافع»: تعریف نشده و خارج از جرائم این قانون؛ جزای «تا ده هزار یورو» به ارز خارجی، بدون حداقل و خارج از نظام درجه‌بندی ماده ۱۹؛ «منع ورود ۵ تا ۱۵ سال» برای پناهندگان یا کسانی که اخراج‌شدنی نیستند بی‌معناست؛ با ماده ۲۳ (همان ۱۰ هزار یورو و اخراج هم‌پوشان و متعارض است و مجازات مضاعف ویژه اتباع خارجی ایجاد می‌کند).
- عطف بما سبق نشدن قوانین کیفری را زیر پامی‌گذارد.

ماده ۱۶

هر تبعه ایرانی که اقدام به اخذ هر نوع اسناد اقامت دائم در کشور دیگر نماید، از اشتغال در تمامی مشاغل و سمت‌های دولتی و عمومی، مطابق ماده (۹۸۹) قانون مدنی (مصوب ۱۳۱۴/۰۸/۰۸ با اصلاحات و الحاقات بعدی) محروم خواهد شد و در صورت اشتغال در «مشاغل حاکمیتی»، مشمول حکم «انفصال از خدمت» مطابق ماده (۹۸) قانون مدیریت خدمات کشوری (مصوب ۱۳۸۶/۰۷/۰۸ با اصلاحات و الحاقات بعدی) می‌شود. تبصره- انجام هرگونه معامله، انعقاد قرارداد و مشارکت یا همکاری در هر قالب با اشخاص مذکور در این ماده در مصادیق «مشاغل حساس» موضوع ماده (۳) قانون نحوه انتصاب اشخاص در مشاغل حساس مصوب ۱۴۰۱/۰۷/۱۰، توسط دستگاه‌های مشمول این قانون، ممنوع است. متخلف از این حکم، به محرومیت از حقوق اجتماعی درجه شش موضوع ماده (۱۹) قانون مجازات اسلامی محکوم می‌شود.

ایرادات

- خطای مبنا (تابعیت یا اقامت): ماده ۹۸۹ ق.م.ناظر به «تحصیل تابعیت خارجی بدون رعایت مقررات قانونی» است نه اقامت دائم؛ ماده ۱۶ حکم را به موضوعی دیگر تسری داده و قید «بدون رعایت مقررات» را نیز حذف کرده است. ماده ۹۸۹ اخیراً (۲۳/۷/۱۴۰۴) به موجب قانون حمایت از ایرانیان خارج از کشور اصلاح شده که ملاحظه نشده است.
- دامنه شغلی: ماده ۹۸۹ «مشاغل دولتی» را می‌گوید ولی ماده ۱۶ «دولتی و عمومی»؛ توسعه نسبت به مأخذ ارجاعی.
- «اقدام به اخذ»: شامل صرف تقاضا (حتی رد شده)، اقامت موروثی، خانوادگی، پناهندگی یا اقامت کاری و تحصیلی می‌شود؛ قصد، استثنا و تمایزی وجود ندارد؛ وضعیت کودکان نیز مسکوت است.
- عطف به ماسبق: وضعیت دارندگان پیشین اقامت که اکنون شاغل‌اند بدون مهلت انتقالی معلوم نیست؛ «محروم خواهد شد» درباره شاغلان فعلی غیرحاکمیتی یعنی اخراج یا فقط منع انتصاب جدید؟
- «مشاغل حاکمیتی»: تعریف نشده؛ «انفصال از خدمت» در قانون مدیریت خدمات کشوری نتیجه رسیدگی مراجع قانونی (ماده ۴۸) است و اعمال خودکار آن بدون رسیدگی و دفاع با آن تشریفات سازگار نیست؛ آن قانون فقط کارکنان دستگاه‌های اجرایی را در بر می‌گیرد.
- تعارض با اصول ۲۸ و ۳۶: محرومیت از اشتغال به حکم مستقیم قانون و بدون حکم دادگاه، بدون معیار تناسب.
- هم‌پوشانی: قانون نحوه انتصاب در مشاغل حساس (۱۴۰۱) خود بخشی از این موضوع را پوشانده و به مواد ۹۸۹ ق.م.و ۹۸ ق.م.خ.ک ارجاع داده است.

- تبصره – ابهام بنیادین: «مشاغل حساس» «سمت» است نه «معامله»؛ عبارت «معامله ... در مصادیق مشاغل حساس» معنای محصلی ندارد؛ آیا شرکت‌های تحت مالکیت این اشخاص هم شامل است؟ دستگاه از کجا باید بداند؟ «متخلف» کارمند دستگاه است یا طرف معامله؟
- جای ماده: در مبحث «جرائم مربوط به ثبت اطلاعات در سامانه» آمده در حالی که ربطی به سامانه ندارد.

ماده ۱۷

هرکس با علم به این که تحت حمایت، نظارت، هدایت، آموزش یا راهبری کارگزار بیگانه قرار دارد و با ارائه اطلاعات نادرست یا تحلیل‌های خلاف واقع، پیشنهادهای سیاستی، تقنینی یا اجرایی به دستگاه‌های موضوع این قانون ارائه کند و از این طریق موجب لطمه به تمامیت ارضی، امنیت، استقلال یا وحدت ملی یا ورود خسارت به بودجه یا اموال عمومی را فراهم آورد یا به مصالح اساسی نظام جمهوری اسلامی ایران که در قانون اساسی یا سیاست‌های کلی نظام تصریح شده است، آسیب وارد کند یا موجب سلب اعتماد عمومی، کاهش مشارکت در انتخابات یا جهت‌دهی آرای مردم به نفع جریان یا گروهی خاص شود، مجرم است و چنانچه نتیجه حاصل جبران‌ناپذیر باشد و برای عمل ارتكابی، مجازات شدیدتری در این قانون یا قوانین دیگر، پیش‌بینی نشده باشد، به حبس درجه یک تا سی سال محکوم می‌شود؛ و در غیر این صورت، متناسب با آثار و نتایج زیان‌بار جرم و به تشخیص دادگاه، به حبس درجه دو تا چهار و جبران خسارت محکوم می‌شود.

تبصره- ضابطان این جرم و سایر جرائم این قانون، وزارت اطلاعات و سازمان اطلاعات سپاه پاسداران انقلاب اسلامی است که ادله و اسناد معتبر مربوط به ارتباط مرتکب با کارگزار بیگانه و اطلاع مرتکب از آن را به مرجع قضائی صلاحیتدار ارائه می‌دهند.

ایرادات

- جرم‌انگاری تحلیل: «اطلاعات نادرست یا تحلیل‌های خلاف واقع»؛ «خلاف واقع» بودن تحلیل و پیش‌بینی عینی و اثبات‌پذیر نیست؛ ناسازگار با آزادی بیان (اصل ۲۴ و ماده ۱۹ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی).
- ساختار جمله: معلوم نیست «پیشنهادهای سیاستی، تقنینی یا اجرایی» خودشان مجرمانه‌اند یا فقط باید خلاف واقع باشند؛ تبعات آن برای اندیشکده‌ها و پژوهشگران سنگین است.
- نتایج ذهنی و ناهمگن: «سلب اعتماد عمومی»، «کاهش مشارکت در انتخابات»، «جهت‌دهی آرا به نفع جریانی»، «مصالح اساسی نظام» و «خسارت به بودجه» قابل انتساب به یک عمل نیستند؛ هر توصیه

سیاستی شکست خورده می تواند مصداق «خسارت بودجه» شود و «فراهم آوردن» علیت دور را کافی می داند.

- عنصر معنوی: «علم» فقط به رابطه با کارگزار مربوط است، نه به کذب اطلاعات یا نتیجه؛ با تعریف موسع «کارگزار»، هر بورسیه گیر یا پژوهشگر با حمایت خارجی مشمول است.
- تبصره — تمرکز کارکردها: وزارت اطلاعات و سپاه هم تعیین کننده فهرست ها و دستورالعمل ها، هم متولی سامانه و مجوز، هم ضابط «همه جرائم این قانون» و هم ارائه دهنده «ادله معتبر» هستند؛ تعارض منافع و نقض تفکیک وظایف؛ «معتبر» را چه کسی ارزیابی می کند؟ حق دسترسی متهم به ادله طبقه بندی شده (اصول ۳۵ و ۳۷) مسکوت است و ضابط طبق ق.آ.د.ک باید تحت نظارت دادستان باشد.
- بی توجهی به دادرسی: مرجع صالح، دادرسی علنی و هیئت منصفه برای جرائم سیاسی و مطبوعاتی (اصل ۱۶۸، قانون جرم سیاسی) که مواد ۱۷، ۲۲ و ۲۷ محتمل ترین مصادیق آن اند مقرر نشده است.
- اشکال نگارشی: «پیشنهادهای».
- عدم تناسب محدودیت های استخدامی با مخاطرات امنیتی: بدون آنکه لزوماً وجود تعارض منافع یا وابستگی امنیتی را احراز کند، پیامد استخدامی گسترده ای به یک وضعیت اقامتی مرتبط می سازد. از منظر سیاست اجتماعی نیز محرومیت فراگیر ممکن است انگیزه ورود افراد متخصص به خدمات عمومی را کاهش دهد، به خصوص اگر افراد تصور کنند که تصمیم های شخصی و خانوادگی آنان می تواند بدون ارزیابی موردی، آینده شغلی شان را محدود کند.
- گفته نمیشود حبس ۴ تا ۲ بلکه گفته می شود حبس ۲ تا ۴؛
- قطعاً یکی از مصداق های این ماده خود این ماده است.

ماده ۱۸

هرگونه ارتباط آگاهانه اشخاص حقیقی یا حقوقی ایرانی با سازمان های اطلاعاتی، امنیتی، نظامی یا شبه نظامی دولت های بیگانه ممنوع است و در صورتی که برای رفتار مرتکب در این قانون یا قوانین دیگر مجازات شدیدتری پیش بینی نشده باشد، به حبس درجه چهار محکوم می شود. تعاملات رسمی و علنی دستگاه های حکومتی جمهوری اسلامی ایران با هم تایان خارجی خود، که در چارچوب قوانین داخلی و مقررات بین المللی انجام می پذیرد، از شمول حکم این ماده مستثنی است.

تبصره- ارتباط با نهادهایی که به تشخیص شورای عالی امنیت ملی ممنوع است، مشمول مجازات این ماده می باشد. فهرست این سازمان ها و نهادهای خارجی توسط دبیرخانه این شورا به طور دوره ای اعلام عمومی می شود.

ایرادات

- «ارتباط»: بدون تعریف و بدون قصد یا هدف مجرمانه؛ «آگاهانه» فقط آگاهی به تماس است. مصادیق عادی: مراجعه به نهادهای مرزی و مهاجرتی برای روادید، معامله با صنایع دفاعی یا نیروهای مسلح، روزنامه‌نگار، پژوهشگر، ورزش‌های نظامی، مکاتبات حقوقی.
- مفاهیم مبهم: «امنیتی» و «شبه‌نظامی» تعریف نشده‌اند؛ آیا پلیس، گمرک و مرزبانی خارجی شامل است؟
- تناسب: حبس ۵ تا ۱۰ سال برای صرف ارتباط، برابر با ماده ۲۵ (افشای واقعی اطلاعات طبقه‌بندی‌شده با خسارت) و ماده ۱۹؛ در حالی که افشای واقعی داده (ماده ۲۰) درجه ۳ است.
- استثنای ناکافی: فقط «تعاملات رسمی و علنی دستگاه‌های حکومتی با هم‌تایان»؛ اشخاص خصوصی مأمور یا مجاز از سوی دولت و ارتباطات محرمانه قانونی (مذاکرات پشت‌پرده، همکاری اطلاعاتی با کشورهای دوست) مستثنا نیستند و رابطه‌اش با معافیت وزارت اطلاعات و نیروهای مسلح از ثبت (ماده ۳) معلوم نیست.
- رابطه با قوانین دیگر: «مجازات شدیدتر در این قانون یا قوانین دیگر» با ماده ۵۰۸ تعزیرات و قانون تشدید مجازات جاسوسی (۱۴۰۴) چگونه سنجیده شود؟ قبل یا بعد از تشدیدهای مواد ۱۴ و ۲۶؟
- تبصره — قانونگذاری تفویضی: «تشخیص» شورای عالی امنیت ملی رکن قانونی جرم شده است؛ اعلام عمومی «دوره‌ای» بدون قید اثر از تاریخ اعلام؛ بدون سازوکار اعتراض به درج نام؛ ممکن است مراجع بین‌المللی، دانشگاه‌ها و نهادهای مدنی را هم در بر گیرد؛ و مراجع فهرست‌ساز متعدد است (ماده ۲ بند ۳، ماده ۱۸، ماده ۲۲).

ماده ۱۹

هرگونه دریافت مال، وجه یا امتیاز اعم از مستقیم یا غیرمستقیم، از کارگزار بیگانه به منظور تأمین هزینه در انتخابات سراسری، انتخابات موضوع قانون نظام صنفی کشور مصوب ۱۳۸۲/۱۲/۲۴ با اصلاحات و الحاقات بعدی، انتخابات اشخاص خصوصی عهده‌دار مأموریت عمومی موضوع بند «ب» ماده (۱) قانون ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد مصوب ۱۳۹۰/۰۲/۲۹، ممنوع است. مرتکب به حبس درجه چهار و ضبط کلیه وجوه و اموال تحصیل‌شده و پرداخت جزای نقدی معادل دو برابر ارزش آنها محکوم می‌شود.

ایرادات

- «کارگزار بیگانه»: با تعریف موسع، کمک ایرانیان خارج از کشور از راه نهادهای ثبت‌شده در خارج یا هر نهاد غیرایرانی مشمول است و استثنایی برای آن نیست.

ماده ۲۰

هر کس اطلاعات، گزارش‌ها، داده‌ها یا آمار رسمی منتشر نشده کشور را که به اعتبار شغل، سمت یا مأموریت قانونی خود به آن‌ها دسترسی یافته، یا به‌طور مستقیم و از طریق ارتباط حرفه‌ای با دارندگان مشاغل مربوط از آنها مطلع شده است، بدون اخذ مجوز قبلی از سامانه در اختیار کارگزار بیگانه قرار دهد، در صورتی که برای این رفتار در این قانون یا سایر قوانین مجازات شدیدتری پیش‌بینی نشده باشد، به حبس درجه سه و محرومیت دائم از تصدی شغلی که به اعتبار آن به اطلاعات دسترسی داشته یا از طریق آن، اطلاعات را ارائه نموده است، محکوم می‌شود.

ایرادات

- تبدیل مدیریت اسرار به «مجوز سامانه»: تصمیم درباره انتقال داده رسمی حق مالک داده و مرجع طبقه‌بندی است (قانون ۱۳۵۳ افشای اسناد محرمانه و سری دولتی، قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات) نه سامانه ثبت فعالیت خارجی؛ «مجوز از سامانه» در اینجا با «مجوز قانونی» ماده ۲۵ هم ناهمخوان است.
- دامنه «منتشر نشده»: معیار «رسمی و منتشر نشده» است نه «طبقه‌بندی شده»؛ داده‌های غیرحساس (آمار بیمارستانی، داده‌های محیط‌زیستی و اقلیمی، داده‌های پژوهشی) را هم شامل می‌شود؛ تعهدات ناشی از مقررات بین‌المللی (مانند بهداشت) مستثنا نشده است.
- دامنه اشخاص: کسی که «از طریق ارتباط حرفه‌ای» مطلع شده (روزنامه‌نگار، پژوهشگر، مشاور) نیز مشمول است؛ بدون استثنای منافع عمومی یا افشاگری و حمایت از منبع خبر.
- عنصر معنوی و نتیجه: نه علم به ماهیت طرف مقابل، نه قصد و نه ضرر لازم شده است.
- وارونگی شدت: مجازات این ماده (درجه ۳ به علاوه محرومیت دائم) از ماده ۲۵ (اطلاعات طبقه‌بندی شده با خسارت: درجه ۴) شدیدتر است، در حالی که موضوع ماده ۲۵ حساس‌تر است.
- محرومیت دائم: در چارچوب مجازات‌های مدت‌دار ق.م.ا نمی‌گنجد و برای پزشک، مدرس یا کارمند آمار یعنی محرومیت مادام‌العمر.

ماده ۲۱

تخلف از وظایف مندرج در فصل اول این قانون از سوی اصناف، اتحادیه‌ها، سازمان‌های مردم‌نهاد، انجمن‌ها، تشکلات و احزاب، علاوه بر مجازات‌های مقرر برای شخص حقیقی، مستوجب انحلال شخص حقوقی با رعایت ماده (۲۲) قانون مجازات اسلامی خواهد بود.

ایرادات

- تخلف ساده = انحلال: «تخلف از وظایف فصل اول» (ولو خفیف) انحلال را «مستوجب» می‌کند؛ بدون آستانه شدت، بدون گزینه‌های میانی (جریمه، تعلیق، الزام به اصلاح) و بدون حفظ حقوق اعضا و ذی‌نفعان (مثلاً خیریه‌ها).
- ارجاع ناسازگار به ماده ۲۲ ق.م.ا: شرط انحلال در ماده ۲۲ (تشکیل شخص حقوقی برای ارتکاب جرم یا تغییر فعالیت به‌طور انحصاری به ارتکاب جرم) با انحلال به دلیل هر تخلف ثبتی سازگار نیست.
- تعارض با ماده ۳۰: دو رژیم انحلال با شرایط متفاوت در یک قانون؛ یکی از آن دو باید حذف یا ادغام شود.
- مرجع و مقررات ویژه: مرجع صدور حکم انحلال و رعایت مقررات خاص انحلال احزاب و تشکل‌ها (اصل ۲۶) مشخص نیست.
- «وظایف فصل اول»: فصل اول تکلیف مشخصی برای اصناف و سمن‌ها ندارد؛ ارجاع ناروشن است.

ماده ۲۲

مصاحبه و شرکت اتباع ایرانی در گفتگو با رسانه‌ها یا انسان‌رسانه‌هایی که توسط وزارت اطلاعات به عنوان «معاند» تعیین و اعلام عمومی شده‌اند یا تحت مالکیت یا مدیریت یا بودجه کارگزاران مرتبط با دولت‌های سطح یک یا دو قرار دارند، جز با رعایت مقررات این قانون، ممنوع بوده و مستوجب یکی از مجازات‌های درجه شش موضوع ماده (۱۹) قانون مجازات اسلامی است.

ایرادات

- جرم‌انگاری گفتگو: صرف مصاحبه یا گفتگو، فارغ از محتوا، قصد و نتیجه؛ ناسازگار با اصول ۲۳ و ۲۴ و ماده ۱۹ میثاق؛ گفتگوی غیرسیاسی (پزشک، ورزشکار، هنرمند) را هم شامل می‌شود و باید پرسید آیا به گفتگو، نفوذ اطلاق می‌شود؟
- تعیین «معاند»: فقط با وزارت اطلاعات، بدون معیار و نظارت قضایی؛ ناهماهنگ با ماده ۱۸ که مرجع آن شورای عالی امنیت ملی است؛ «اعلام عمومی» بدون قید آغاز اثر و بدون امکان اعتراض.
- «انسان‌رسانه»: تعریف نشده؛ هر کاربر شبکه‌های اجتماعی می‌تواند مشمول شود.

- «مالکیت یا مدیریت یا بودجه کارگزاران مرتبط با دولت‌های سطح ۱ یا ۲»: زنجیره چندمرحله‌ای که مصاحبه‌شونده نمی‌تواند از آن مطلع شود؛ بسیاری از رسانه‌های بین‌المللی دولتی یا نیمه‌دولتی‌اند؛ علم متهم شرط نشده است.
- ناهماهنگی با ماده ۴: تبصره ۲ ماده ۴ همکاری با «همه رسانه‌های خارجی» را نیازمند مجوز می‌کند، اینجا فقط «معاند»؛ دو معیار متفاوت.
- قلمرو: اعمال بر ایرانیان خارج از کشور و شرط جرم‌بودن در محل وقوع (ماده ۷ ق.م.ا) مسکوت است.

ماده ۲۳

ورود یا اقامت اتباع خارجی در قلمرو جمهوری اسلامی ایران منوط به طی مراحل قانونی است و متخلف به اخراج از کشور و پرداخت جزای نقدی معادل ده هزار (۱۰،۰۰۰) یورو محکوم می‌شود. همچنین، اتباع خارجی که به صورت قانونی وارد کشور شده‌اند، در صورت انجام هرگونه فعالیت مغایر با امنیت ملی، نظم عمومی یا منافع جمهوری اسلامی ایران یا انجام فعالیتی که مغایر با سیاست‌های کلی نظام باشد و نیز اشتغال به فعالیتی که با نوع، شرایط یا محدودیت‌های مندرج در اجازه (روادید) یا مجوز اقامت آنها تعارض دارد، مشمول مجازات این ماده خواهند بود.

تبصره- مجازات تبعه خارجی که در قلمرو ایران مرتکب جرم تعزیری دیگری می‌شود، یک درجه تشدید خواهد شد.

ایرادات

- انتقال قانون مهاجرت به قانون نفوذ: ورود و اقامت غیرمجاز موضوع قوانین مهاجرت (از جمله قانون ورود و اقامت اتباع خارجه) است و ربطی به نفوذ ندارد.
- پناهندگان: بدون استثنا برای پناهجویان (ماده ۳۱ کنوانسیون ۱۹۵۱ پناهندگان که ایران عضو آن است) و قربانیان قاچاق.
- یکسان‌سازی رفتارهای ناهم‌سنگ: تخلف از شرایط روادید (مثل کار ساعتی دانشجوی) با «فعالیت مغایر امنیت ملی» مجازات یکسان (۱۰ هزار یورو و اخراج) دارد.
- ملاک‌های مبهم: «منافع جمهوری اسلامی»، «نظم عمومی» و «سیاست‌های کلی نظام» که ناظر به سیاست‌گذاری دولت‌اند نه تکلیف رفتاری افراد.
- تبصره: تشدید عام: هر جرم تعزیری دیگر، حتی خارج از حوزه این قانون، فقط به دلیل تابعیت یک درجه تشدید می‌شود؛ تبعیض، خارج از موضوع قانون، ناسازگار با ماده ۲۶ میثاق و قانون اساسی ما.

ماده ۲۴

هرگاه ثابت شود یکی از جرائم تعزیری اقتصادی، از جمله جرائم موضوع ماده (۳۶) قانون مجازات اسلامی یا قانون مجازات اخلاگران در نظام اقتصادی کشور مصوب ۱۹/۰۹/۱۳۶۹ با اصلاحات بعدی، تحت حمایت، نظارت، هدایت یا آموزش یا راهبری کارگزار بیگانه ارتکاب یافته باشد، در صورتی که در این قانون یا قوانین دیگر مجازات شدیدتری نداشته باشد، مجازات قانونی آن جرم یک درجه تشدید می‌شود.

ایرادات

- هم‌پوشانی کامل با ماده ۲۶: هر دو «یک درجه تشدید» برای جرائم تعزیری ناشی از حمایت، نظارت، هدایت، آموزش یا راهبری کارگزار بیگانه را مقرر می‌کنند و جرائم اقتصادی تعزیری‌اند؛ تکرار و خطر تشدید مضاعف.
- ارجاع نادرست: تبصره ماده ۳۶ باید گفته می‌شود.

ماده ۲۵

هرکس اطلاعات طبقه‌بندی‌شده (محرمانه یا سری) را بدون مجوز قانونی برای کارگزار یا تبعه بیگانه افشا، منتشر یا منتقل نماید و در پی این اقدام، خسارت و آسیبی به امنیت یا منافع ملی کشور وارد شود، به حبس و جزای نقدی درجه چهار محکوم می‌شود.

ایرادات

- هم‌پوشانی: با قانون ۱۳۵۳ افشای اسناد محرمانه و سری دولتی، مواد جاسوسی تعزیرات (از ماده ۵۰۱ به بعد) و قانون تشدید مجازات جاسوسی (۱۴۰۴)؛ رابطه‌شان مبهم است و برای یک فعل چند مجازات ایجاد می‌شود..
- وارونگی با ماده ۲۰: افشای اطلاعات طبقه‌بندی‌شده با ضرر درجه ۴ است ولی افشای اطلاعات صرفاً منتشر نشده درجه ۳ به علاوه محرومیت دائم.
- «طبقه‌بندی‌شده (محرمانه یا سری)»: پُرانتز مبنای طبقه‌بندی را روشن نمی‌کند؛ ارجاع به نظام طبقه‌بندی مصوب و علم متهم به طبقه‌بندی لازم است.
- گیرنده: «کارگزار یا تبعه بیگانه» یعنی هر خارجی؛ در ماده ۲۰ فقط «کارگزار».
- اشکال نگارشی: «امنیت».

ماده ۲۶

مجازات کلیه جرائم تعزیری که تحت حمایت، نظارت، هدایت یا آموزش یا راهبری یک کارگزار بیگانه ارتکاب یافته است، جز در خصوص جرائم مستوجب مجازات‌های حدی یا جرائم تعزیری منصوص شرعی که نوع و میزان مجازات آنها به‌طور صریح در شرع تعیین شده است، یک درجه تشدید می‌شود.

تبصره- اعمال مقررات تخفیف و تعلیق مجازات نسبت به مجازات تشدید یافته موضوع این ماده، فقط در صورت همکاری مؤثر مرتکب در کشف جرم یا شناسایی سایر شرکاء و معاونان، امکان‌پذیر است.

ایرادات

- تشدید عام بدون ارتباط ماهوی: هر جرم تعزیری «تحت حمایت ... آموزش» کارگزار بیگانه یک درجه تشدید می‌شود؛ چون هر مؤسسه خارجی کارگزار است و «آموزش» را دربرمی‌گیرد، فارغ‌التحصیل دانشگاه خارجی که مثلاً کلاهبرداری کند مشمول تشدید می‌شود؛ رابطه علی یا انگیزه‌ای میان حمایت و جرم لازم نشده.
- بدون علم: برخلاف ماده ۱۷ که «علم» دارد، اینجا آگاهی مرتکب شرط نشده است.
- هم‌پوشانی: با مواد ۲۴، ۱۴ و ۲۳ (تبصره)؛ چنین انباشتی بدون سقف است.
- استثنای ناهماهنگ: ماده ۲۶ حدود و تعزیرات منصوص را استثنا کرده ولی مواد ۱۴، ۲۳ و ۲۴ نه.

ماده ۲۷

فعالیت در فضای مجازی و حوزه‌های فرهنگی از جمله تولید یا کارگردانی فیلم و سریال، مستند و تئاتر، موسیقی و کتاب و مانند آنها چنانچه مطابق مستندات ارائه‌شده توسط ضابط، تحت حمایت یا اشراف یا هدایت یا آموزش یا راهبری کارگزار بیگانه باشد، موجب شش ماه تا پنج سال محرومیت از خدمات اجتماعی خواهد شد.

در صورتی که اثر تولیدشده احکام دینی را زیر سوال ببرد یا تصویری ناروا و خلاف واقع از جامعه و دستاوردهای انقلاب اسلامی نشان دهد یا به قصد ضربه‌زدن به استقلال، امنیت کشور، مقابله با نظام یا ترویج فرهنگ ضد اسلامی منتشر شود، صادرکننده مجوز تولید، پخش یا انتشار و نیز منتشرکننده، علاوه بر محرومیت دائم از خدمات اجتماعی به جزای نقدی معادل هزینه‌های تولید اثر محکوم می‌شوند. میزان محرومیت جزای نقدی در هیچ صورت نمی‌تواند کمتر از دو برابر جزای نقدی مقرر برای مجازات نقدی جرائم تعزیری درجه یک باشد.

تبصره ۱- چنانچه اثر تولیدشده تحت حمایت، اشراف، هدایت، آموزش یا راهبری کارگزار بیگانه انجام شده باشد، مولف، تهیه‌کننده یا کارگردان حسب مورد، به شش ماه تا پنج سال محرومیت از تولید یا همکاری در آثار هنری و به دو تا چهار برابر جزای نقدی معادل هزینه‌های اثر تولیدشده محکوم می‌شوند.

تبصره ۲- در صورتی که ضابط، حین تولید اثر، مستندات فوق را به دادستان ارائه نماید، دادستان موظف است از ادامه تولید اثر جلوگیری و پرونده را برای رسیدگی به بازپرسی ارسال نماید.

تبصره ۳- تولید اثر هنری بدون مجوز از نهادهای قانونی کشور، یا به صورتی آشکار مغایر با مجوز صادرشده، موجب شش ماه تا پنج سال محرومیت از فعالیت هنری و دو تا چهار برابر هزینه‌های تولید اثر خواهد بود.

تبصره ۴- فعالیتهای فرهنگی اتباع بیگانه که مطابق ثبت یا مجوز سامانه انجام شده باشد، مشمول مجازات‌های این ماده نخواهد بود.

ایرادات

- دامنه: «فعالیت در فضای مجازی و حوزه‌های فرهنگی ... و مانند آنها» یعنی هر تولید محتوا؛ صرف رابطه با کارگزار بیگانه (هم‌تولیدی، جشنواره، ناشر، پلتفرم) مجرمانه می‌شود، بدون سوءنیت، محتوای زیان‌بار یا ضرر؛ آن هم «مطابق مستندات ضابط» یعنی ادله تک‌منبعی.
- خدمات اجتماعی: در ق.م.ا اصطلاح «محرومیت از حقوق اجتماعی» است؛ «محرومیت از خدمات اجتماعی» مبهم (خدمات دولتی؟ رفاهی؟) و بازه شش ماه تا پنج سال چنددرجه‌ای است.
- بند دوم. خروج از موضوع قانون: شرط رابطه با بیگانه ندارد؛ «احکام دینی را زیر سوال ببرد»، «تصویر ناروا و خلاف واقع» و «دستاوردهای انقلاب» ذهنی‌اند و قانون ضدنفوذ را به قانون سانسور محتوای داخلی بدل می‌کنند؛ با جرائم موجود (تبلیغ علیه نظام، توهین به مقدسات، قانون مطبوعات) هم‌پوشان است و از حدود اصل ۲۴ فراتر می‌رود؛ طنز، هنر انتقادی و پژوهش و بحث کلامی را هم می‌گیرد.
- مجرم کیست؟: بند دوم فقط «صادرکننده مجوز» و «منتشرکننده» را نام می‌برد نه سازنده؛ مسئولیت مقام مجوزدهنده به صرف صدور مجوز و بدون تقصیر ناقض شخصی بودن مجازات است و اثر بازدارنده بر صدور مجوز دارد.
- جزای نقدی: «معادل هزینه‌های تولید» و «حداقل دو برابر جزای درجه ۱» دو معیار متعارض‌اند؛ کف آن بر پایه ماده ۱۹ (اصلاحی ۱۴۰۳) بیش از ۱۸ میلیارد ریال است که برای ناشر یا مستندساز کوچک ورشکستگی است؛ «محرومیت دائم» هم با بند اول (۶ ماه تا ۵ سال) ناهمگون است.
- تبصره ۱: تکرار بند اول با مجازات متفاوت (محرومیت از تولید و ۲ تا ۴ برابر هزینه)؛ رابطه (جمع یا جایگزین) و اینکه «حسب مورد» چه کسی چه مجازاتی می‌گیرد مبهم است.
- تبصره ۲. ممنوعیت پیشینی: دادستان «موظف» است صرفاً با ارائه مستندات ضابط از ادامه تولید جلوگیری کند؛ بدون قرار قضایی، مهلت، اعتراض و جبران خسارت در صورت برائت؛ ناسازگار با اصول ۲۴ و ۳۶.

- تبصره ۳. خارج از موضوع: تولید بدون مجوز (بدون هیچ ارتباط با بیگانه) جرم شده (۶ ماه تا ۵ سال و ۲ تا ۴ برابر هزینه)؛ آثار مستقل و زیرزمینی را جرم می‌کند؛ «نهادهای قانونی» و «آشکار مغایر» مبهم است.
- تبصره ۴. نامتقارن: معافیت فقط برای اتباع خارجی دارای ثبت یا مجوز؛ برای ایرانیان دارای ثبت یا مجوز پناهگاه امن پیش‌بینی نشده و رابطه ثبت با مسئولیت کیفری روشن نیست.

ماده ۲۸

برگزاری، سازماندهی یا ترویج دوره‌ها، کلاس‌ها، کارگاه‌ها یا همایش‌های آموزشی حضوری یا مجازی در ایران، در صورتی که تحت حمایت یا اشراف یا هدایت یا آموزش یا راهبری کارگزار بیگانه باشد و بدون اخذ مجوز لازم از سامانه انجام پذیرد، ممنوع است. برگزارکننده، سازمان‌دهنده یا مجری اصلی به مجازات حبس درجه پنج و صادرکننده مجوز برگزاری یا اعزام یا شرکت در صورت نداشتن مجوز از سامانه، به حبس درجه شش و محرومیت دائم از خدمات دولتی محکوم می‌شوند.

تبصره ۱- دریافت هرگونه کمک مالی یا حمایت مادی از کارگزار بیگانه برای برگزاری دوره‌های موضوع این ماده، علاوه بر ضبط اموال دریافت‌شده، موجب تشدید مجازات برگزارکننده به میزان یک درجه می‌شود. همچنین، شرکت‌کنندگان در دوره‌ها یا کلاس‌ها یا کارگاه‌های موضوع این ماده به جزای نقدی یا حبس درجه شش محکوم می‌شوند.

ایرادات

- ثبت یا مجوز؟: معلوم نیست کدام دوره‌ها «ثبت» و کدام «مجوز» می‌خواهند (ماده ۶)؛ جرم به تشخیص اداری آینده وابسته است. «ترویج» نیز مبهم است.
- دامنه دوره: حضوری یا مجازی (وبینار، دوره زبان، آموزش‌های برخط خارجی)، بدون تفکیک محتوا و صرفاً با حمایت کارگزار (به تعریف موسع)، بدون قصد یا ضرر.
- تعارض با ماده ۱۲: همان فعالیت (بند ۷-۶) در ماده ۱۲ جزای نقدی است و در ماده ۲۸ حبس درجه ۵ (بیش از ۲ تا ۵ سال)؛ رابطه عام و خاص روشن نیست.
- صادرکننده مجوز برگزاری یا اعزام یا شرکت: عبارت مغلق؛ مقام مجوزدهنده در دستگاه‌های دیگر که بدون مجوز سامانه مجوز داده به حبس درجه ۶ و محرومیت دائم می‌رسد؛ مسئولیت بی‌تقصیر و ناهمسو با ماده ۵ (استقلال مجوزها).
- شرکت‌کنندگان: حبس یا جزای درجه ۶ برای شرکت‌کننده ساده (دانشجو، متخصص) بدون لزوم علم به مجوز و منشأ حمایت؛ ابهام «جزای نقدی یا حبس درجه ۶».

- تبصره ۱. تشدید: دریافت «هرگونه کمک مالی» (حتی ناچیز یا از نهاد بین‌المللی) یک درجه تشدید (از ۵-۲ به ۱۰-۵ سال) و ضبط می‌آورد، بدون آستانه.

ماده ۲۹

هرکس تعهدات ناشی از اسناد بین‌المللی را که مطابق اصل هفتاد و هفتم (۷۷) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به تصویب مجلس شورای اسلامی نرسیده‌اند یا فراتر از شروطی که در قانون تصویب کننده سند بین‌المللی یا در شرط الحاق به آن تعیین شده است، اجرا نماید و یا بخش‌هایی از سند بین‌المللی را که با اصول قانون اساسی مغایرت دارد، به اجرا درآورد به حبس درجه شش موضوع ماده (۱۹) قانون مجازات اسلامی و محرومیت دائم از خدمات حکومتی محکوم می‌شود.

ایرادات

- بی‌ربط با نفوذ: اجرای تعهدات بین‌المللی هیچ رابطه‌ای با «کارگزار بیگانه» ندارد و جایش قانون دیگری است.
- «اسناد بین‌المللی»: معاهده؟ اعلامیه؟ سند غیرالزام‌آور (مثل اهداف توسعه پایدار)؟ تعریف نشده؛ معاهدات مصوب پیش از ۱۳۵۷ (مانند میثاق حقوق مدنی و سیاسی) نیز تکلیفشان معلوم نیست.
- تشخیص مغایرت با قانون اساسی: «مغایرت با اصول قانون اساسی» را دادگاه کیفری باید تشخیص دهد، در حالی که این تشخیص با شورای نگهبان است (اصول ۹۶ و ۹۸).
- مجازات: حبس درجه ۶ به علاوه «محرومیت دائم از خدمات حکومتی» (اصطلاحی تازه)؛ محرومیت دائم در نظام مجازات‌های مدت‌دار نمی‌گنجد.

ماده ۳۰

هرگاه در رسیدگی به جرائم موضوع این قانون ثابت شود که جرم با استفاده از امکانات، نام یا در راستای اهداف شخص حقوقی و به دستور یا به نفع وی ارتکاب یافته است، علاوه بر مجازات‌های مندرج برای شخص حقیقی، دادگاه شخص حقوقی را با رعایت مقررات تبصره ماده (۲۰) قانون مجازات اسلامی منحل اعلام می‌کند.

ایرادات

- شرط انتساب: ماده ۱۴۳ ق.م.ا ارتکاب جرم توسط «نماینده قانونی» را شرط می‌کند؛ عبارت «استفاده از امکانات، نام یا در راستای اهداف» این قید را حذف کرده و ارتکاب هر عضو یا کارمند کافی است؛ خطر مجازات جمعی.
- انحلال اجباری: «منحل اعلام می‌کند» بدون سنجش شدت جرم و اقدامات جایگزین؛ حتی برای ثبت‌نکردن ساده (ماده ۱۲) که یک کارمند مرتکب شده است.
- حقوق ثالث: سهامداران، کارکنان، طلبکاران و ذی‌نفعان خدمات در نظر گرفته نشده‌اند.
- تعارض با ماده ۲۱: دو رژیم انحلال با ارجاع‌های متفاوت (مواد ۲۲ و ۲۰ ق.م.ا).

ماده ۳۱

مجازات مرتکبان جرائم موضوع این قانون در صورتی امکان‌پذیر است که مرتکب از موضوع جرم یا ارتباط یا حمایت راهبری یا اشراف یا آموزش یا هدایت کارگزار بیگانه مطلع نبوده یا از تسلط بیگانه بی‌خبر باشد یا سایر ارکان موضوع ماده (۱۴۴) قانون مجازات اسلامی احراز نشود.

در صورتی که ارتکاب رفتار مجرمانه موضوع این قانون بر اثر بی‌احتیاطی یا بی‌مبالاتی بوده و موجب ایجاد لطمه یا ضرر به امنیت یا منافع ملی کشور شود، مرتکب به یک یا دو مورد از مجازات‌های درجه پنج یا شش محکوم می‌شود.

ایرادات

- به نظر می‌رسد این ماده در انتخاب افعال خود دچار اشتباه شده است.
- جرم‌انگاری بی‌احتیاطی: برای «هر رفتار مجرمانه موضوع این قانون» (حتی جرائم عمدی مانند مواد ۱۷، ۱۸ و ۲۰) یک جرم غیرعمدی می‌سازد بی‌آنکه معیار تقصیر یا وظیفه مراقبت تعریف شود؛ شهروندی که بدون علم با مؤسسه دارای پیوند خارجی همکاری کند مجازات می‌شود.
 - بدون سپر حسن نیت: دریافت شماره رهگیری یا تأیید سامانه به‌عنوان دفاع پیش‌بینی نشده است.
 - بار اثبات: «مطلع نبودن» را چه کسی باید اثبات کند؟ (ماده ۱۷ تبصره ضابط را مکلف می‌کند؛ ماده ۳۱ ساکت است). جالب این است که حتی در قانون تشدید مجازات جاسوسی (۱۴۰۴) که در حال برخورد با جاسوسان هستیم نیز، تحقق جرم به ماده ۱۴۴ منوط شده است پس با این ماده هماهنگ نیست و

ذهن را به پرسش می‌انگیزد که چگونه از دو مجلس یکسان ممکن است، دو قانون با دو مبنای متفاوت خارج شود.

- جای ماده: باید جزو احکام عمومی ابتدای فصل چهارم باشد.

ماده ۳۲

هر کس با قصد ارتکاب هر یک از جرائم موضوع این قانون اقداماتی را انجام دهد که صرفاً مقدمات بعیده جرم محسوب شود، اگر اقدامات انجام شده به تنهایی عنوان جرم مستقل دیگری را داشته باشد به مجازات آن جرم و در غیر این صورت به حبس درجه شش موضوع ماده (۱۹) قانون مجازات اسلامی مصوب ۰۱/۰۲/۱۳۹۲ با اصلاحات و الحاقات بعدی، محکوم می‌شود.

ایرادات

- خلاف ماده ۱۲۲ ق.م.ا: جرم‌انگاری «مقدمات بعیده» با قاعده عدم مجازات اعمال تدارکی و شروط شروع به جرم (شروع به اجرا) ناسازگار است؛ حتی مقدمات قریبه را نیز قانون گذار جرم نمی‌داند مگر خود جرم مستقل باشد.
- جرم فکری: تنها محتوای تازه ماده، مجازات اقدامات غیر مجرمانه با «قصد» است؛ قصد جز از طریق گزارش اطلاعاتی قابل اثبات نیست.
- تناسب: حداقل بهتر بود قانونگذار در اینجا اختیار تعیین نوع مجازات درجه ۶ را به دادگاه صالح میداد تا اصل فردی بودن مجازات رعایت شود.
- هم‌پوشانی: با ماده ۶۱۰ تعزیرات، نقطه تاریک دیگر در تصویب این ماده وجود جرم انگاری تبانی یا فراهم نمودن وسایل ارتکاب جرایم علیه امنیت است و قانونگذار در آنجا راه را بر مجرمین بالقوه بسته است و شاید در عمل نیازی به وضع مقرره دیگری نباشد مگر اینکه قانونگذار به این حد نیز راضی نباشد، که در این صورت باید توجه کرد برخورد پیشینی حد یقف نخواهد داشت و این آزادی های شهروندان است که در این میان ذبح می‌شوند.

ماده ۳۳

دستورالعمل اجرایی این قانون مشتمل بر فرآیندهای ثبت، استعلام و صدور مجوز در سامانه موضوع ماده (۱۰) این قانون و شیوه‌های نظارت و بازرسی دستگاه‌های مجری، توسط وزارت اطلاعات و سازمان اطلاعات سپاه تهیه می‌شود و به تایید شورای عالی امنیت ملی می‌رسد.

ایرادات

- تکلیف کیفری شده در مصوبه نامنتشر: کل فرایند ثبت، استعلام و مجوز که حقوق و تکالیف شهروندان است به سندی سپرده شده که نهادهای امنیتی تهیه می کنند؛ بدون الزام به انتشار عمومی و ارسال به رئیس مجلس (اصل ۱۳۸)؛ شهروند نمی تواند تکلیف کیفری خود را بداند.
- مهلت و ضمانت اجرا: برای تدوین مهلتی نیست (جز دو تبصره سه ماهه) و برای تأخیر ضمانت اجرایی وجود ندارد، در حالی که مواد کیفری بلافاصله لازم الاجرا است.
- «شیوه های نظارت و بازرسی»: اختیار بازرسی از اشخاص خصوصی بدون قید مجوز قضایی را نمی توان به دستورالعمل واگذار کرد (اصول ۲۲ و ۲۵ و ق.آ.د.ک).
- فقدان مقررات پایانی: حکم نسخ یا تقدم نسبت به قوانین دیگر و ماده آغاز اجرا وجود ندارد.

نکات فراماده ای و ساختاری

- اصل قانونی بودن جرم: فهرست ها و دستورالعمل هایی که عناصر جرم را تعیین می کنند (سطح دولت ها، رسانه معاند، نهادهای ممنوع، امور عادی، مشاغل حساس، استثنایا) همه به نهادهای غیرقانونگذار واگذار شده اند (اصول ۳۶ و ۸۵).
- انباشت تشدیدها: مواد ۱۴، ۱۵، ۲۳، ۲۴، ۲۶ و ۲۸ بدون سقف و قاعده جمع، و عبارت تکرارشونده «مجازات شدیدتر در قوانین دیگر» بدون معیار مقایسه.
- تشتت اصطلاحات و مراجع: بیگانه، خارجی و دشمن؛ ثبت، تأیید، مجوز و استعلام؛ دبیرخانه شورا، شورا، وزارت اطلاعات، سپاه و هیئت وزیران به عنوان مراجع فهرست ساز و تصمیم گیر.
- فقدان مقررات دادرسی: مرجع صالح، هیئت منصفه (اصل ۱۶۸)، حق دفاع در برابر ادله طبقه بندی شده، حق وکیل و تجدیدنظر.
- فقدان دفاعیات: ضرورت، اجبار، منافع عمومی و افشاگری، تعهدات بین المللی و مصونیت دیپلماتیک هیچ کدام پیش بینی نشده است.
- داده های ثبت شده: نه ضمانت عدم استفاده علیه ثبت کننده، نه چارچوب حفاظت داده، نه سازوکار جبران خسارت و اعتراض (دیوان عدالت اداری).
- نظام مجازات ها: یورو، محرومیت دائم، بازه های چنددرجه ای و عبارت «جزای نقدی یا حبس درجه ۶» خارج از منطق ماده ۱۹ ق.م.ا.

- **رابطه با قوانین موجود:** قانون تشدید مجازات جاسوسی (۱۴۰۴)، مواد ۵۰۵ تا ۵۱۰ و ۶۱۰ تعزیرات، قانون ۱۳۵۳ افشای اسناد، قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات و قانون حمایت از ایرانیان خارج از کشور (۱۴۰۴) بدون حکم نسخ یا تقدم.
- **ارزیابی اثر:** نه حکم آزمایشی یا زمان‌مند، نه ارزیابی هزینه و اثر بر اقتصاد، پژوهش و روابط بین‌الملل؛

جمع بندی:

بررسی ماده به ماده طرح «مقابله با نفوذ بیگانگان» نشان می‌دهد که با وجود اهمیت صیانت از امنیت ملی و ضرورت مقابله با نفوذ و مداخلات مخرب خارجی، برخی از احکام پیش‌بینی شده در این طرح از نظر انسجام حقوقی، شفافیت مفاهیم، تناسب ضمانت اجراها و قابلیت اجرا با چالش‌های جدی مواجه است. بخش قابل توجهی از این چالش‌ها ناشی از گستردگی دامنه شمول طرح و فقدان تفکیک روشن میان فعالیت‌های مشروع بین‌المللی و رفتارهای واجد تهدید امنیتی است.

یکی از مهم‌ترین ایرادات طرح، استفاده از تعاریف گسترده و بعضاً مبهم در کنار واگذاری تعیین مصادیق و ضوابط اجرایی به دستورالعمل‌های آتی است. این وضعیت می‌تواند موجب تفسیرهای متفاوت از قانون، افزایش اختیارات تشخیصی مراجع اجرایی و کاهش پیش‌بینی‌پذیری حقوقی برای اشخاص حقیقی و حقوقی شود. همچنین تعدد مراجع تصمیم‌گیر، هم‌پوشانی با قوانین موجود و فقدان سازوکارهای مشخص برای اعتراض به تصمیمات اداری، از دیگر چالش‌هایی است که می‌تواند اجرای هماهنگ و مؤثر قانون را با دشواری مواجه سازد. از منظر حقوق کیفری، برخی مواد طرح میان تخلفات اداری و ثبتي، رفتارهای غیرعمدی و اقدامات عامدانه علیه امنیت کشور تفکیک کافی قائل نشده‌اند. پیش‌بینی مجازات‌های سنگین، محرومیت‌های شغلی و انحلال اشخاص حقوقی، بدون تعیین معیارهای روشن برای احراز سوءنیت، شدت تخلف و میزان آسیب وارده، ضرورت بازنگری در نظام ضمانت اجراهای طرح را آشکار می‌سازد. همچنین رعایت حقوق دفاعی اشخاص، حفاظت از اطلاعات ثبت شده و تعیین حدود اختیارات نظارتی از موضوعاتی است که نیازمند توجه بیشتر قانون‌گذار است. از منظر اقتصادی و اجتماعی نیز گسترش الزامات ثبت و اخذ مجوز برای ارتباطات خارجی می‌تواند هزینه‌های اداری و حقوقی فعالان اقتصادی را افزایش داده و بر سرعت و سهولت فعالیت‌های تجاری، همکاری‌های علمی، انتقال فناوری و تعاملات بین‌المللی تأثیر بگذارد. به‌ویژه در شرایطی که بنگاه‌های اقتصادی برای حفظ بازارهای صادراتی و توسعه همکاری‌های خارجی با محدودیت‌های متعددی مواجه‌اند، ایجاد الزامات موازی و غیرمتناسب ممکن است به افزایش نااطمینانی و کاهش فرصت‌های همکاری مشروع منجر شود.

در مجموع، اصلاح ساختار حقوقی طرح، محدود کردن دامنه شمول آن به فعالیت‌های واجد مخاطره امنیتی، تعریف دقیق مفاهیم، تفکیک تخلفات اداری از جرائم امنیتی، متناسب‌سازی مجازات‌ها و پیش‌بینی

سازوکارهای شفاف نظارت و اعتراض از مهم‌ترین ضرورت‌های بازنگری در طرح به شمار می‌رود. همچنین لازم است آثار اقتصادی و اجتماعی اجرای احکام پیشنهادی، به‌ویژه بر فعالیت بنگاه‌ها و ارتباطات بین‌المللی، پیش از تصویب نهایی مورد ارزیابی قرار گیرد.

بر این اساس، اثربخشی قانون در مقابله با نفوذ، بیش از گستردگی محدودیت‌ها، به دقت در شناسایی رفتارهای تهدیدکننده، شفافیت ضوابط و تناسب ابزارهای نظارتی و کیفی وابسته است. رعایت این اصول می‌تواند ضمن تقویت کارآمدی سازوکارهای صیانت از امنیت ملی، از ایجاد محدودیت‌های غیرضروری برای حقوق شهروندان و فعالیت‌های مشروع اقتصادی، علمی و اجتماعی جلوگیری کند.